

Öz

Türkiye’de adliye binalarının üretim pratiğinde mimarlık yarışmaları, çoğunlukla yapılarıyla 2000’li yıllara kadar varlığını devam ettiren 2000 sonrasında, adliyelerin üretimlerinde yarışma olgusunun terk edildiği söylenebilir. Yarışma olgusunun terk edilmesiyle, adliye binaları özelinde gözlemlenen benzer biçimsel özelliklerdeki artış paralellik göstermektedir. 2000 sonrasında Türkiye’de iktidar ideolojisini açık bir şekilde yansıtan, tarihsel referanslı mimari öğelerin kullanımıyla biçimlenen, kullanılan sınır öğeleri aracılığıyla kent ve kamusal alan ile olan ilişkileri tartışmalı adliye yapılarının üretimleri çoğunlukla göstermektedir. Buna karşın, mimarlık yarışmalarının adliye tipolojisindeki etkinliği uluslararası platformda süreklilik gösteren bir olgudur. Makalenin amacı; Türkiye’de 2000 sonrasında yarışmaların terk edilmesiyle hakimiyet kazanan ve çoğunlukla benzer biçim kurgusuna sahip adliye binalarını uluslararası platformda yarışmalar ile üretilen çağdaşlarıyla şema kararları, kentsel ve imgesel kararlar üzerinden karşılaştırmak, iki örnek grubu için adliyelerin tasarımında ön plana çıkan parametreleri, benzerlik ve farklılıkları bulgulamak, incelenen örnekler bağlamında mimarlık yarışmalarının rolünü irdelemektir. Çalışma kapsamında, Türkiye’de 2003-2020 yılları arasında inşa edilen Hopa, Çubuk, Manisa, Kadirli ve Anadolu Adalet Sarayları; Antalya ve Erdemli Adliyeleri; Samsun Bölge Adliye Mahkemesi ve uluslararası platformda mimarlık yarışmalarıyla üretilen Alcalá de Henares Mahkemesi, Montmorency Bölge ve İş Mahkemesi, Siedlce Bölge Mahkemesi, Hollanda Yüksek Ceza Mahkemesi; Béziens, Frederiksberg, Caen ve Yeni Amsterdam Adliyeleri örnek olarak incelenmiştir. Çalışmanın yöntemini 2000 sonrası Türkiye ve dünyada gerçekleştirilen adalet yapılarının şema kararları, kentsel kararlar, imgesel kararlar üzerinden nitel veri analizi oluşturmaktadır. Çalışma, kamu eli ile üretilen mimari yapıların elde etme yöntemlerine bağlı olarak, ülke mimarisinin gelişimine olan katkısı ve kentliye sunduğu mekânsal kurguların, mekânsal algı ve kullanım alışkanlıkları bağlamında tartışılmasına bir katkı niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık yarışmaları, adliye tipolojisi, 2000 sonrası dönem, Türkiye’de adliye tipolojisi, uluslararası platformda adliye tipolojisi.

2000 Yılı Sonrası Dönemde Mimarlık Yarışmalarının Türkiye ve Dünya Adliye Binalarının Üretim Pratiğine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme

An Examination on the Effects of Architecture Competitions in the Production Practice of Courthouses in Turkey and the World in the Period After 2000

^{ID} Ceren Bilgin

Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Bina Bilgisi Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

^{ID} Deniz Dokgöz

Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Bina Bilgisi Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Başvuru tarihi/Received: 08.04.2022, Revize tarihi/ Revised: 14.02.2023, Kabul tarihi/Final Acceptance: 14.02.2023

Extended Abstract

There is a long-term existence of competitions in the field of architecture on the international platform. The architectural competitions have contributed to qualified production of buildings in varied typologies as well as contributed to the production of courthouses. Although it is possible to trace architectural competitions in the production practice of courthouse typology in Turkey until the 2000s, a paradigm shift has taken place in the production mechanisms and architecture competitions in the production of courthouses has remained in the minority in post-2000's. The abandonment of competition phenomenon shows parallelism with the formal transformation in courthouses such as monotypic formal features. In the post-2000 period; the production of the courthouses which are shaped by the intense use of architectural elements with historical references that clearly reflect the ideology and the discourse of the government and whose relations with city and public space are disputed through border elements predominates in Turkey. However, the architecture competitions in the production process of courthouse typology is a continuous phenomenon on the international platform. The aim of the article is to compare courthouses which gained dominance in Turkey during the post-2000 period with the abandonment of architecture competitions as participatory and pluristic production methods and have mostly similar formal features with their contemporaries produced through architecture competitions on international platform through schema, urban and imagery decisions; to find out the similarities, differences and the prominent design parameters in the design of courthouses for both sample groups; to examine the role of architectural competitions in the context of the courthouse examples. The method of the study consist of qualitative data analysis over schema decisions, urban decisions, imagery decisions of courthouses in Turkey and on the international platform after 2000's. While the case group focuses on Turkey consists from Hopa Palace of Justice, Çubuk Courthouse, Manisa Palace of Justice, Antalya Courthouse, Kadirli Palace of Justice, Samsun Regional Court of Justice, Erdemli Courthouse, Anadolu Palace of Justice; the other case group focuses on the courthouses produced by architecture competitions on the international platform consists from Courthouse of Alcalá de Henares, Montmorency Regional Court and Industrial Tribunal, Palace of Justice Béziens, Frederiksberg Courthouse, Regional Court Building in Siedlce, Palace of Justice Caen, Supreme Court of Netherlands, The City of Justice Jaén, Nürnberg Criminal Court, New Amsterdam Courthouse. These example groups were evaluated by creating tables contain three main chapters as schematic decisions (typology), urban decisions (context, usage of border element, publicness, accessibility parameters) and imagery decisions (historical references, monumentality, gabarite, usage of rational form, symmetry, transparency parameters). In the tables, while the existed features were painted green, non-existed features were painted red to make tables clearer. In the context of schema decisions these two example groups are similar with central, linear, clustered, courtyard plan typologies. It is possible to correlate this similarity to necessity of the function. In the context of urban and imagery decisions these example groups have different design parameters. While the parameters of publicity and accessibility cannot be reflected in the building scale in Turkey because of the predomination of border elements. In the courthouses produced by architecture competitions on international platform are not separated from publicplace by any border element so publicity and accessibility gain reality at the building scale.

In the context of imaginative decisions, while the historical references and concern of monumentality, usage of rational form and monumentality are emphasized in the examples in Turkey, transparency is not often positioned as a preferred design parameter. The monumentality parameter in the courthouse examples on the international platform is handled together with the usage of rational form. Also transparency is a forefront design parameter on international platform. All design parameters used in design are embodied with different formal features in architectural competitions with their structure that makes diversity possible. Despite the existence of common design parameters such as publicity, accessibility, monumentality, and transparency, similar formal features do not dominate the buildings, unlike courthouses with similar formal features in Turkey. These design parameters, which come to the fore in the production of courthouses on the international platform, are embodied with different formal features in architectural competitions with their structure that makes diversity possible; Thanks to the democratic and pluralistic production ground provided by architectural competitions, the production of courthouse buildings with original and various formal constructs takes place. Architecture competitions with their democratic structure contributes to the improvement of the diversity. The study is a contribution to the discussion of the development of the countries' architecture depending on the methods of obtaining the architectural works produced by public hand.

Keywords: Architecture competitions, courthouses, post-2000 period, examples from Turkey, examples form international platform.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Cite this article as: Bilgin C, Dokgöz D. 2000 Yılı Sonrası Dönemde Mimarlık Yarışmalarının Türkiye ve Dünya Adliye Binalarının Üretim Pratiğine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme. Tasarım Kuram 2023;19(38):63-97.

1.Giriş

Özgür bir ifade platformu olan mimarlık yarışmalarının tasarımcıya söz söyleme olanağı tanıyan yapısı, diğer yapı tipolojilerinde olduğu gibi, adliye binaları özelinde de farklı niteliklerdeki yapıların üretimine katkı sağlamıştır. 2000’li yıllara kadar Türkiye’de adliye tipolojisinin üretim pratiğinde mimarlık yarışmalarının izini sürmek mümkün olmakla birlikte, yapıların üretim mekanizmalarında bir paradigma değişimi gerçekleşmiştir. Yarışma mekanizmasıyla üretilen ve sahip oldukları biçimsel özellikler ile ait oldukları dönemlerin mimari panoramasını yansıtan adliye yapılarında, üretim pratiğindeki paradigma değişimi sonrasında gerçekleşen bir biçimsel değişimden bahsetmek mümkündür. Gerçekleşen bu biçimsel dönüşüm, iktidarın ideolojisi ve söylemleri ile doğrudan ilişkilendirilebilir niteliktedir. 2002 sonrasında gerçekleşerek tek tipleşmeye varan bu biçimsel dönüşümü 2000 sonrasında hakimiyet kazanan iktidar ideolojisiyle birlikte ele alan ve seküler ulus inşasının antitezi olarak ulusun İslami terimlerle, millet olarak, yeniden tanımlanması şeklinde değerlendiren Batuman dönemin mimarisini ‘milletin mimarisi’ olarak isimlendirirken, dönemin mimarlığını Erken Cumhuriyet dönemiyle olan bir hesaplaşma arayışı ile ilişkilendiren Peker, bu süreçte üretilen ve özelleştirmeler sonucu artan kamu kaynaklarının da etkisiyle, yapılı çevrede egemenlik kazanan mimari dili ‘rövanşist’ olarak nitelendirmektedir (Batuman 2019; Peker 2015). Türkiye’de son dönemde gerçekleştirilen çok sayıdaki kamu yapısı Selçuklu-Osmanlı Mimarisi dayatması altında inşa edilmiştir (Tekeli 2020). Mimarlık pratiğinde yarışma mekanizmasından vazgeçilmesiyle erk sahiplerinin müdahale alanını genişleterek mimarlık pratiğini doğrudan etkisi altına aldığı ve özellikle kamu yapılarında gerçekleşen biçimsel dönüşümde yönlendirici olduğu söylenebilir. İlk olarak okul binalarının ‘Selçuklu-Osmanlı’ referansı doğrultusunda üretilceğinin ilan edilmesiyle başlayan biçimsel dönüşüm, kısa sürede diğer kamu yapılarında da gözlemlenmiştir (Batuman 2014).

2000 sonrası mimari literatüre bakıldığında kamu eli ile üretilen eğitim yapıları, hükümet konakları, kaymakamlık gibi kamu idari yapıları, emniyet yapıları gibi diğer yapı tipolojilerinde olduğu gibi üretimleri artan adliye tipolojilerinde de tek tipleşmeye varan biçimsel dönüşümün izlerini görmek mümkündür. 2000’li yıllara kadar döneminin mimarlık özelliklerini taşıyan adliye binaları üretilirken, 2000 sonrası dönemde yaygın olarak Selçuklu-Osmanlı dönemi biçim kurgusuna referans veren adliye yapılarının çoğunluğundan bahsedilebilir. 2000 sonrasında Türkiye’de adalet kavramının yapılı çevredeki temsilcileri olan adliye binalarının imgesel değerleri tarihsel referanslar ve anıtsallık üzerine kurgulanmakta, tasarım sürecinde ön plana çıkan kavramlar çağdaşları ile farklılık göstermektedir.

Uluslararası platformda, mimarlık alanında yarışmaların uzun süreli varlığından bahsedilebilir. Türkiye ile karşılaştırıldığında, birçok ülkede kamu yapılarının üretim pratiğinde mimarlık yarışmaları daha etkin bir yöntem olarak tercih edilmektedir. Bir kamu yapı tipolojisi olan adliye binalarının üretimi de uluslararası platformda, diğer kamu yapı tipolojilerinin üretim pratiğine paralel olarak, çoğunlukla mimarlık yarışmaları ile gerçekleştirilmektedir. Nitel veri analizi üretmeyi hedefleyen çalışma kapsamında 2000 sonrası dönemde Türkiye’de katılımcı ve çoğulcu üretim mekanizmaları olan mimarlık yarışmalarının terk edilmesiyle, ihale ve davetli yarışma üretilen ve uluslararası platformda yarışmalarla üretimi süreklilik gösteren adliye yapılarına ait örneklerin tipoloji parametresiyle şema kararlarının; kentsel bağlama uygunluk, yapıyı çitleyerek kentten koparan sınır öğeleriyle birlikte ele alınabilen kamusal ve erişilebilirlik parametreleriyle kentsel kararlarının; adalet kavramının temsiline oluşumunda ön plana çıkan anıtsallık, saydamlık, gibi kavramlar ve tarihsel referans kaygısına dair genel tutumlarıyla imgesel kararlarının irdelenmesi, her iki örnek grubundaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç

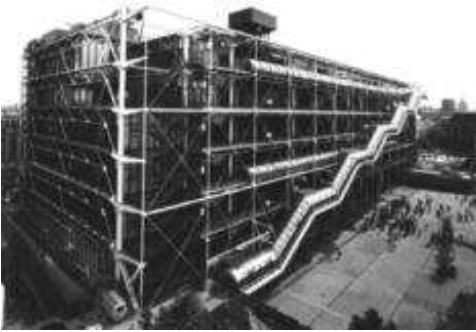
doğrultusunda, 2003-2020 yılları arasında üretimleri tamamlanan adliye binalarının sayısal verileri incelenmiştir. T.C. Adalet Bakanlığının resmî web sitesinde güncel olarak erişime açık olan 2006-2020 yılları arasındaki faaliyet raporları taranarak bu dönem içerisinde inşaatı tamamlanan ve verilerine ulaşılabilen yapılardan örnekler ile 2000 sonrasında uluslararası platformda üretilen adliye binalarına ait, ilgili dokümanlarına ulaşılabilen, örnekler tablo haline getirilerek incelenmiştir. Oluşturulan tablolarda bulgular kavramlar yeşil ile taranarak, bulgulanamayan kavramlar ise kırmızı ile taranarak gösterilmiştir. Türkiye'deki ve uluslararası platformdaki örnekler, vaziyet planı ve tektonik kurgu üzerinden, şema kararları, kentsel kararlar ve imgesel kararlar olmak üzere üç ana başlıkta incelenmiştir. Türkiye'deki adliye binalarına ait plan ve kesit gibi ilgili mimari dokümanların erişime açık olmaması, sadece uluslararası platformdaki adliyelerin mimari dokümanlarının erişilebilir nitelikte olması nedeniyle, iki örnek grubunun karşılaştırılmasına odaklanan çalışmada yapıların plan ve kesit kurgularına yer verilememiştir.

2. Mimarlık Yarışmaları

Mimarlık yarışmalarının tarihsel kökeni 2.500 yıl öncesine dayanmakla birlikte, 'açık yarışma düzenleme' fikri 18.yüzyılın sonunda doğmuştur (Pfanzelt 2013, 34-35). Mimarlık yarışmaları, var oldukları tarihsel süreç içerisinde birçok coğrafyada mimarlık pratiğinin önemli bir parçası olarak konumlanmış ve yapı çevrenin üretiminde etkin rol oynamış mekanizmalardır. Lipstad (1989, 9), mimari tasarım yarışmalarını, "karşıt fikirlerin ve uzlaşmaz çözümlerin çarpıştığı savaş alanları, sınırları görünmeyen dev tasarım stüdyoları" olarak tanımlar. Yarışma olgusu, "bünyesinde barındırdığı rekabet unsuru, özgür/özgün üretim olanakları, değerlendirme ve ödüllendirme esasları ile mimarlık disiplini içinde ayrıcalıklı bir yapı oluşturmaktadır" (Sayar 2004, 29). Farklı fikirlerin demokratik bir platformda karşılaşmasına olanak sağlayan mimarlık yarışmaları;

çoğulcu, katılımcı yapıları ile tasarımcıların söylem üretime potansiyellerini açığa çıkararak destekleyen proje üretim pratiğidir. Bu mekanizmalar sadece bir üretim pratiği olmasının yanı sıra, 'ideale ulaşma' arayışının da temsilcileridir (Anderson vd. 2013). Rekabet ortamı oluşturarak herkesin katılımını mümkün kılan yapısının yanı sıra, yarışma mekanizmalarında işleyen sürecin açık oluşu katılımcılığı desteklemektedir. Tasarım probleminin yarışma kapsamında ele alınması, ilgili meslek odalarının ve sivil toplum örgütlerinin de bu mekanizmaya entegre edilebilmesine zemin hazırlamakta; farklı perspektifler üzerinden değerlendirilen kamu yararının maksimize edilebilmesi potansiyelini ortaya çıkarmaktadır.

Mimarlık yarışmalarında, şartnameler ile sınırları çizilerek odaklanılan tasarım problemi hakkında üretilen tüm fikirler için profesyonellerin değerlendirmesinin ardından hazırlanan ve ilgili mimarlık ürünlerinin olumlu/olumsuz yönlerini açıklayan jüri raporları paylaşılmakta; yarışmaya katılan projeler kamuya açık olarak sergilenmekte ve kolokyumlarda tartışılmakta, böylece yarışma mekanizması her bir süreci ile tasarım kültürünün gelişimine katkı sağlamaktadır. Özer (2021, 77), "proje yarışmalarının sadece doğruları aramadığına, yanlışları da gösterdiğine" dikkat çeker. Köknar (2004) ise mimarlık yarışmalarını "özveriyle işleyen bilgi geliştirme-biriktirme çarkı" olarak nitelendirmektedir. Köknar'ın da vurguladığı üzere, mimarlık yarışmalarının bilgi birikimi ve gelişimi ile kurduğu açık ilişki göz önünde bulundurulduğunda, bu üretim mekanizmalarının eğitici birer süreç olarak tanımlanması olasıdır. Geleneksel kabullerin dışında söylem üretime zemin hazırlayan yarışmalar, kuramsal tartışmaları besleyen projelerin üretimine katkı sağlamaktadır. Örneklerini çoğaltmak mümkün olmakla birlikte Richard Rogers-Renzo Piano tasarımı 'Centre Pompidou' (Şekil 1), Bernard Tschumi tasarımı 'Parc de la Vilette' (Şekil 2), Daniel Liebeskind tasarımı 'Jewish Museum Berlin' (Şekil 3) mimarlık yazınında kuramsal tartışmaları ve dönüşümleri besleyen yarışma

Şekil 1. Centre Pompidou
(Url-1)

Şekil 2. Parc de la Vilette
(Url-2)

Şekil 3. Jewish Museum Berlin
(Url-3)

ürünlerinden bazılarıdır.

Mimari proje yarışmaları, çeşitli ölçek ve tipolojilerdeki yapılar için nitelikli üretim yöntemlerinden birisi olmakla birlikte, kamu ile doğrudan ilişkilenen yapı tipolojilerinin üretiminde farklı bir konuma sahiptir. Güzer (2021, 65)' e göre, "özellikle çok kişiyi ilgilendiren, büyük bütçeli, özel araştırma konuları içeren ya da özgün bir fiziksel bağlam içinde yer alan projelerde yarışma kamu yararını gözeten, riskleri azaltan bir proje elde etme yöntemidir". Profesyoneller tarafından yürütülen yarışmacı süreç ve seçilen tasarım, kayırma suçlamalardan politik olarak kaçınmayı sağlar (Sagalyın 2006, 29-52). Yarışmayı açan ilgili idare, yarışma olgusu ile seçilecek projeyi belirleme iradesini jüriye devredererek üretimdeki sorumluluğu da paylaşmakta; böylece kamu tarafından üretilecek eleştirel söylemlerin odağından kendisini çıkarmaktadır. Bu bağlamda mimarlık yarışmalarını; çeşitli sivil toplum örgütlerini, kentlileri ve meslek odalarını süreç

dahil ederek tartışma platformu oluşturan yapıları ile demokratik, hem kuramsal hem de pratik olarak geleneksel kabullerin dışına çıkmayı mümkün kılan yapılarıyla yenilikçi, birçok bileşeniyle kamu yararını gözetan yapılarıyla pragmatik bir üretim mekanizması olarak nitelendirmek mümkündür.

2.1. Türkiye'de Mimarlık Yarışmaları

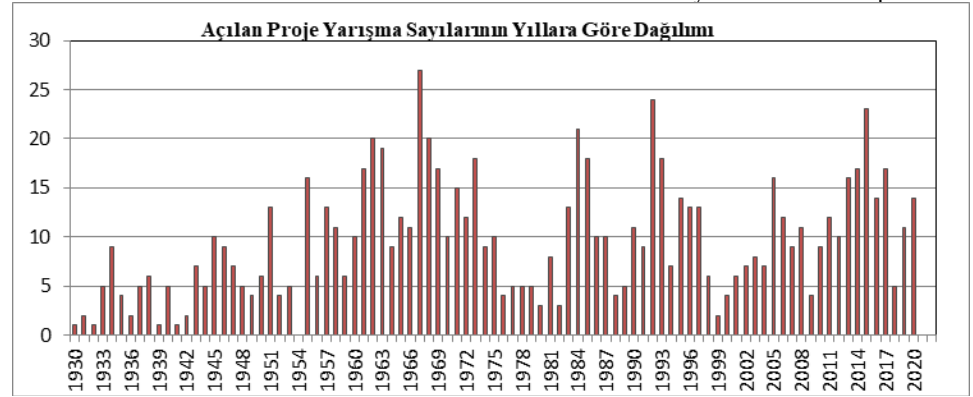
Türkiye mimarlığında yarışmalar, Erken Cumhuriyet döneminden itibaren süregelen bir olgudur. Türkiye'de 1930-2010 yılları arasındaki süreçte, 758 mimari ve kentsel tasarım yarışması açılmış; bu yarışmaların yaklaşık olarak %90'ı kamu tarafından, %10'u ise özel sektör tarafından düzenlenmiştir (Meltem 2010, 9). Bu doğrultuda, Türkiye özelinde mimarlık yarışmalarının çoğunlukla kamu yapılarının üretim pratiğinde tercih edildiği söylenebilir. Tarihsel süreçte Türkiye'de açılan mimarlık yarışmalarının yıllara göre dağılımı belirlemek için, üç farklı kaynaktan

Şekil 4. 1930-2020 yılları arasında açılan proje yarışmalarının yıllara göre dağılımı (Meltem, 2010; "Yarışmayla Yap", 2015; Arkitera, t.y.)

alınan veriler doğrultusunda, 1930-2020 yılları arasındaki mimarlık yarışmalarının yıllara göre dağılımına dair grafik elde edilebilir. Meltem'in çalışmasında yer alan 1930-2010 yılları arasında açılan mimarlık yarışmalarına ait veriler, 2012-2017 yılları arasında Türkiye'de mimarlık yarışmalarının etkinliğinin arttırılmasında belirleyici rol üstlenen Yarışmayla Yap projesine ait faaliyet raporları ve Arkitera'ya ait yarışmalar arşivindeki verilerden derlenen 1930-2020 arasında Türkiye'de açılan mimarlık yarışmalarının yıllara göre dağılımı grafiği Şekil 4'te yer almaktadır (Meltem, 2010; "Yarışmayla Yap", 2015; Arkitera, t.y.).

arasındaki yarışma sayısındaki artışta, etkinliğine son verdiği 2018 yılında gerçekleşen düşüş de göz önünde bulundurularak, Yarışmayla Yap Projesi'nin önemini vurgulamak gerekmektedir. 2019-2020 yılları arasında ise değişen belediye yönetimlerinin yarışmaları önceleyen yaklaşımları ile proje yarışmalarının sayısı tekrar artış eğilimindedir.

Türkiye'de 1930-2020 yılları arasında yılda ortalama 9-10 yarışma ilanı olduğu gerçeğinden hareketle, Türkiye'de açılan yarışma sayısının oldukça az olduğundan bahsedilmesi mümkündür. Özellikle Fransa ve Almanya özelinde Avrupa'daki

Kamu eliyle açılan mimari proje yarışmalarının yıllık dağılımlarına bakıldığında belirli dönemlerde artışlar gerçekleşse de her yıl için 9-10 yarışma ortalama-sının olduğu görülmektedir. 1960'lı yıllarda gerçekleşen sıçrama; 1962-1967 yılları arasında kendisi de yarışmacı bir mimar olan Orhan Dinç'in İmar İskân Bakanlığı'nda Fen İşleri Müdür olması dolayısıyla merkezi idarenin yarışma açmasına olanak sağladığı, idari binalarla birlikte eğitim ve sağlık yapılarının ağırlıklı olarak yarışmayla yapıldığı dönemi oluşturmaktadır. 1980'li yıllardan sonra yarışma sayısında gerçekleşen artış ise Bayındırlık Bakanlığı'na göre Yerel Yönetimlerin yarışmayı tercih etmesi ile açıklanabilir. 2010 yılı sonrasındaki süreçte, merkezi idare tarafından üretilen kamu yapılarında ağırlıklı olarak diğer üretim pratikleri tercih edilmekle birlikte, düzenlenen yarışmalar çoğunlukla yerel yönetimler tarafından üretilen projelerde etkinlik göstermiştir. 2012-2017 yılları

durum ise Türkiye'ye göre farklılık göstermektedir. Fransa'da 1977 yılında gerçekleştirilen Mimarlık Yasası ile birlikte tüm kamu yapılarının yarışma ile elde edilmeye başlanması, nitelikli yapı stoğunun hızla artışı beraberinde getirmiştir. Benzer bir şekilde Almanya'da 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Ulusal Alman Mimarlar Birliği'nin desteği ile birçok geniş ölçekli proje, bölgesel yönetimlerin denetiminde "Yarışmalar İçin İlke ve Esaslar" dahilinde, yarışma ile elde edilmeye başlanmıştır (Kanat 2014, 28). Bu durum ile yıllık yarışma sayısının artışı ve yarışma projelerinin uygulamaya dönüşü sağlanmıştır. Türkiye'de sayıca çok az açılan yarışmaların uygulama olasılığı ise açılan yarışma sayısına göre çok daha düşük bir seviyede seyretmektedir. Türkiye'deki kamu ve özel yapı inşa etme eyleminin Türkiye İstatistik Kurumu sayısal verilerine bakıldığında, 2000-2020 yılları arası yıllık ortalama ruhsat metrekaresinin 135 milyon metrekareye

ulaştığı görülmektedir (*TÜİK İstatistik Veri Portalı*, t.y.). Bu durum; nitelikli mekân elde etmek, kamusal kurguları öne çıkarmak, genç mimarlara üretim yapma olanağı sağlamak, özgün farklı düşünsel pratikleri uygulamaya geçirmek gibi birçok artısı olan yarışma kurumunun Türkiye'deki etkinliğinin, uygulanan milyon metrekare inşaatlar baz alındığında, çok yetersiz bir konumda olduğunu gözler önüne sermektedir.

2.2. Türkiye'deki Adliye Binalarının Üretim Pratiğinde Mimarlık Yarışmaları

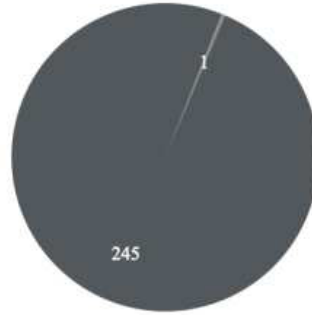
Türkiye özelinde 1930'lu yıllardan itibaren kamu yapılarının üretiminde sıklıkla başvurulanan mimari proje yarışmaları, adliyelerin üretiminde de 2000'li yılların başlarına kadar süreklilik gösteren bir olgu olarak konumlanmıştır. Adliye tipolojisi özelinde ilk olarak 1935'te İstanbul Adliye Binası için açılan mimari proje yarışması, 1947 ve 1949 yıllarında çeşitli nedenlerle tekrarlanırken, 1945'te Adana Adalet Sarayı Binası, 1973'te Ankara Adliye Sarayı, 1982'de İzmir Adliye Sarayı, 1983'te Antalya Adliye Binası, 1986'da Bursa Adliye Binası, 1990'da ise İstanbul Bakırköy (*Surdışı*) Adalet Binaları için mimari proje yarışması düzenlenmiştir ("*Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Mimarlar Odası Ankara Şubesi*", t.y.). 2004 yılında ise, adliye tipolojisinden ayrılmakla birlikte adalet yapısı niteliği taşıyan Anayasa Mahkemesi Binası Mimari Proje Yarışması açılmıştır (*Anayasa Mahkemesi Binası Mimari Proje Yarışması*, 2005).

2000'li yılların başlarında gündeme gelen Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik sürecinin hukuk alanındaki reformları beraberinde getirmesi, yargı sistemi ile yapı çevrenin arakesitinde yer alan adliye yapıları özelinde de yansıma bulmuştur. "2003'te Adalet Bakanlığı'nın AB'nin kaynak sağladığı 'Yargı'nın Modernizasyonu' programı kapsamında adliye binalarını (*ve cezaevlerini*) yenileme projesi başlatmıştır" (*Batuman 2019, 206*). 2003 yılı sonrasında adliye binalarının üretimlerinde artış gerçekleştiğini belirtmek ve bu artışı 'Yargı'nın Modernizasyonu' programı ile ilişkilendirmek mümkündür. Gürkan

Yılmaz (2013)'ın aktarımına göre, 2013 yılının Mayıs ayında dönemin Adalet Bakanı Sadullah Ergin "2003 yılı başından itibaren toplam 155 adalet sarayının tamamlandığını belirtmiştir". T.C. Adalet Bakanlığı'nın faaliyet raporlarına göre, 2013 ile 2020 yılları arasında ise 91 adet adliyenin daha inşaatı tamamlanmıştır (*T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2014; T.C. Adalet Bakanlığı, 2015; T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2016; T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2017; T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2018; T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2019; T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2020; T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2021*). Dönemin adalet bakanının açıklamaları ve Adalet Bakanlığı'nın faaliyet raporlarındaki sayısal verilerin toplamı doğrultusunda, 2003-2020 yılları arasında inşaatı tamamlanan 246 adet adliye binasının üretiminden söz edilebilir.

2003-2020 yılları arasında inşaatı tamamlanan adalet yapılarından sadece Bakırköy (*Surdışı*) Adalet Sarayı ve Anayasa Mahkemesi özelinde olmak üzere toplam 2 adet mimari proje yarışması açılmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin adliye tipolojisinden farklı olarak yargı mensubu kullanıcı profiline hizmet eden kurgusu göz önünde bulundurulduğunda, Anayasa Mahkemesi'ni adliye tipolojisinden ayırıştırarak kapsam dışı bırakmak yanlış olmayacaktır. Anayasa Mahkemesi kapsam dışında bırakıldığında 2003-2020 yılları arasında inşaatı tamamlanan adliye binalarından sadece 1 adliye yapısının, Bakırköy (*Surdışı*) Adalet Sarayı'nın, mimari proje yarışması sonucunda üretildiği görülmektedir (*Arkitera, Yarışmalar*). 2003-2020 yılları arasında inşaatı tamamlanan adliye binalarının sayısı (246) ile adliye tipolojisi özelinde açılan mimarlık yarışması sayısı (1) arasındaki oran (*Şekil 5*) dikkat çekicidir.

Bakırköy (*Surdışı*) Adalet Sarayı için açılan yarışmanın 1990 yılında gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda ise 2000 sonrasındaki süreçte adliye tipolojisinin üretim pratiğinde yarışma olgusunun terk edildiği söylenebilir ("*TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi*", t.y.; İtez, 2011).

- 2003-2020 Yılları Arasında Diğer Proje Elde Etme Yöntemleri ile Üretilerek İnşaata Tamamlanan Adliye Binası Sayısı
- 2003-2020 Yılları Arasında Yarışma ile Üretilerek İnşaata Tamamlanan Adliye Binası Sayısı

Şekil 5. 2003-2020 yılları arasında inşaatı tamamlanan adliye yapılarında mimari proje üretim biçimi (Adalet Bakanlığı Yıl Sonu Faaliyet Raporu Sayısal Verileri)

Katılımcıları ilgili idare tarafından belirlenen davetli-sınırlı proje üretim süreçlerinin ve ihale usulü gibi alternatif proje elde etme yöntemlerinin bu dönemde ağırlık kazandığını söylemek mümkündür.

3. Adliye Binaları ve Temsil

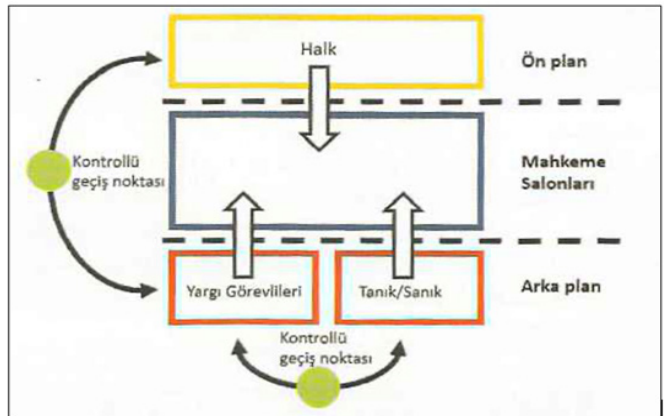
Mimarlık ürünleri benimsedikleri tasarım ilkeleri doğrultusunda, yapı ölçeklerindeki fonksiyonlarının yanı sıra, birer anlam aktarım aracıdır. “Kendine özgü bir kimliği olan bir yapıt, kullanıcının varoluşu ile kültürel ilişkiye giren, görsel etkinliği ile güçlü sentaktik yapıya sahip olan görünenin ardında örtük olan anlamı görünür kılan bir potansiyel içerir” (Aydınlı 1996, 29). Davies (2011, 24), mimarlığın anlam aktarabildiğini ve hikâye anlatabildiğini vurgulayarak ‘mimarlığı bir çeşit dil’ olarak nitelendirir. Dilin birtakım işaret sistemi ve kelimeler aracılığıyla iletişimi mümkün kılan yapısı gibi, ‘bir çeşit dil’ olarak tanımlanan mimarlık disiplininin de kendisine ait bir ifade biçimine sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dilde, sesler ve seslerin oluşturduğu kelimeler üzerinden aktarılan düşünce; mimarlık ürünlerinde ise benimsenen tasarım ilkeleri doğrultusunda kullanılan mimari öğeler, yapı malzemeleri, ölçek, kütle kurgusu, kütlelerin konumlanması gibi kararlar ile somutluk kazanabilmekte ve mimarlık ürünleri aracılığıyla

söylem üretilebilmektedir.

Birer mimarlık ürünü olan adalet yapıları, yapı ölçeklerindeki fonksiyonları ile yargı mekanizmalarının işlemesine hizmet etmekle birlikte, Fendoğlu (1993, 136)’nın aktarımına göre Aristoteles tarafından “devleti ayakta tutacak orta direk” olarak nitelendirilen adalet kavramını ve devletin otoritesini yapı çevre aracılığıyla temsil etmektedir. Bu temsili, planimetrik düzlemde okumak mümkündür. Adliye binalarının sirkülasyon modeli, ön ve arka planı (Şekil 6) oluşturmaktadır (Erbay, 2003).

Farklı kullanıcı profillerine sahip adliyelerde kullanıcılar; ön planda halk, arka planda yargı görevlileri ile tanık/sanık (Erbay, 2017). Kullanıcı profillerine göre ayrılan sirkülasyon ilişkileri doğrultusunda bölümlenen arka planı Öymen Gür (2017, 61), “adaletin yalnızlığını, istismara açık olmadığını ve adaleti sağlayan hiçbir biçimde taciz edilmemesi gerektiğini anlatan morfolojik bir engel” olarak açıklamaktadır.

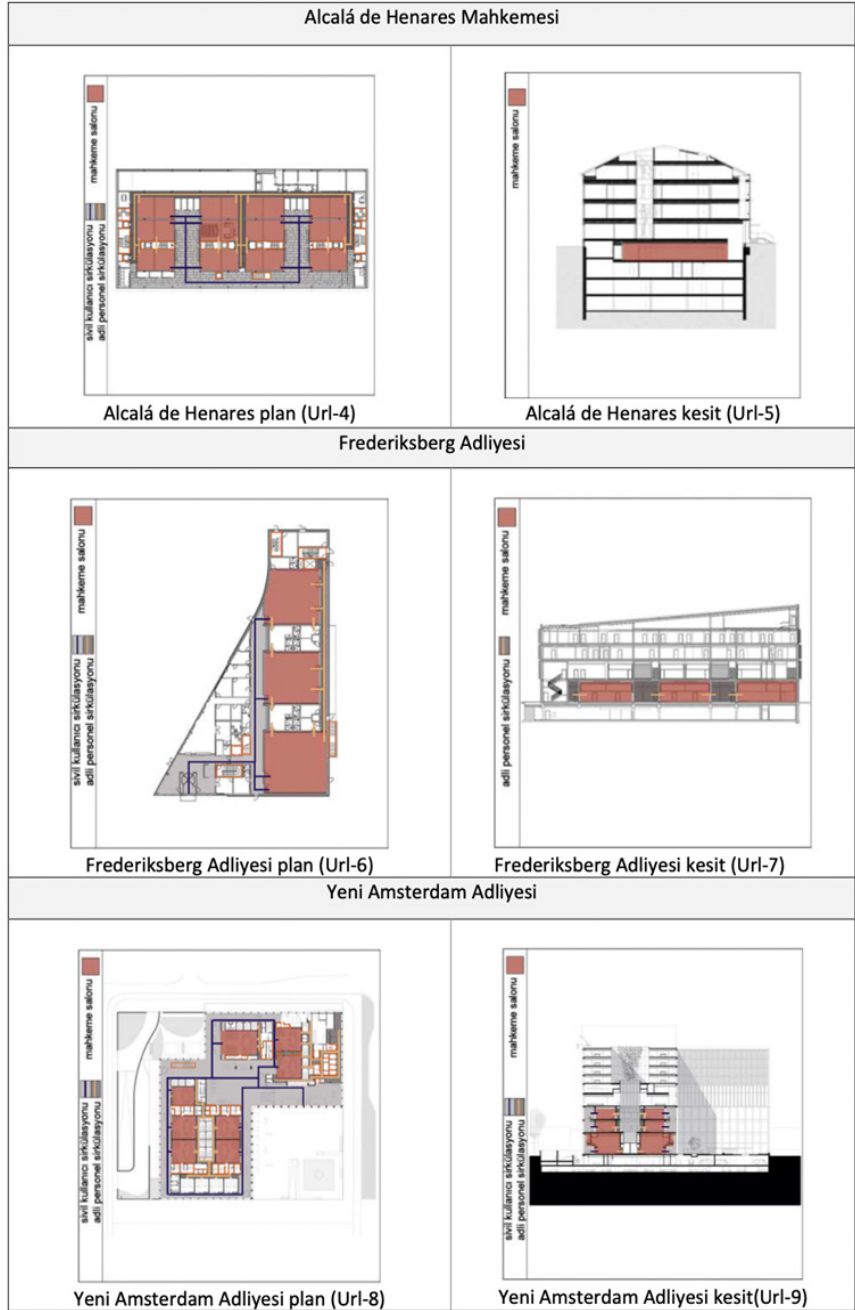
Şekil 6. Mahkeme salonlarına göre ön plan ve arka plan sirkülasyonu. (Erbay ve Öymen Gür, 2017)

Sivil kullanıcı ve adli personel kullanımı doğrultusunda ayrılan mekân kurgusu ve sirkülasyon ilişkileri, planimetrik kurgunun şekillenmesinde belirleyici olmakla birlikte, kesit kurgusunda da (Tablo 1) okunabilir niteliktedir. Kütle içerisinde farklı fonksiyon ve kullanıcı profillerine hizmet eden mekânların farklı kotlardaki yerleşimleri, kesit kurgusunda sivil kullanıcı profili ile adli personel kullanımındaki alanların ayrımını belirginleştirmektedir. Bu ayrım; Alcalá de Henares Adliyesi (Tablo 1) ve Frederiksberg Adliyesi Adliye (Tablo 1) örneklerinde olduğu gibi, yapı içerisindeki diğer fonksiyonlara kıyasla sivil kullanıcı profilinin çoğunlukla ilişkilendiği mahkeme salonlarının, erişilebilirlik kriteri de göz önünde bulundurularak, zemin kotta konumlandırılmasıyla, kamusal kullanım yoğunluğunun ağırlıklı olarak zemin kotta çözülmesiyle sağlanabildiği gibi mahkeme salonlarının, Yeni Amsterdam Adliyesi'nde (Tablo 1) olduğu gibi, zemin kot ve sonrasındaki belirli kotlarda konumlandırılarak, sivil kullanıcı hareketlerinin yapı içerisinde belirli kotlarda sınırlandırılmasıyla ve üst kotların özelleştirilmesiyle de söz konusu olabilmektedir. Adliye binalarında planimetrik düzlemde okunan kullanıcı profili ayrımının, kesit kurgusunda da pekiştirildiği söylenebilir.

Bununla birlikte, adalet mekanizmasının fiili olarak gerçeklik kazandığı mekânlar olan mahkeme salonlarının kesit kurgusunda kütle içerisindeki hiyerarşiyi ön plana çıkaran hacimsel özellikleri de adalet kavramının önemini/yüceliğini vurgulama arayışı ile ilişkilendirilebilecek bir temsil kararı olarak değerlendirilebilir.

Yapı ölçeğinde planimetrik düzlemde ve kesit kurgusunda vurgulanarak temsil edilen adalet kavramı, yapı tasarımını şekillendiren kentsel ve imgesel kararlar doğrultusunda kentsel mekânda bir arayüz niteliği taşıyan yapıların maddi varlığı ile temsil bulunmaktadır. Adliye binalarında belirgin olan temsil kaygısının izleri, yapılara dair üretilen söylemlerde de yansıma bulunmaktadır. Bakırköy (Surdışı) Adalet Binaları Mimari Proje

Yarışması'nda 1.ödülü kazanan projenin raporunda, yapı aracılığıyla oluşturulan imgesel değer vurgulanmış ve temsil kaygısı şu sözlerle ifade edilmiştir:

“Bir adalet yapısında gerekli vakur, ağırbaşlı ve hatta biraz çatık kaşlı imajın elde edilebilmesi ancak çok kesin bitmiş bir geometri kalıcı yapı malzemesi ve belli ölçüde vurgulanmış bir anıtsallıkla sağlanabilir. Tasarımda bu yaklaşımdan

Tablo 1. Planimetrik kurguda ve kesit kurgusunda sirkülasyon ilişkileri

yola çıkılarak büyük boyutlu az değişken, klasik, elemanter formlarla bütünde bir anlatış oluşturulmaya çalışılmıştır. Kesin dikdörtgen prizma formundaki yapının giriş cephesi bilinçli olarak klasik oranlarda üç portali içeren büyük sağır bir satıh olarak biçimlendirilmiş, zaman kavramından soyutlanmış bu biçimlendirme ile adalet kavramının sınırlı zaman kesitlerini aşan genel geçerliği simgelenmek istenmiştir” (Anonim 1991, 56).

Adalet yapılarında ön plana çıkan temsil kaygısını vurgulayan bir diğer söylem de *Béziers* Adliyesi özelindedir. Yapının mimarlarından Christine Edeikins, “bir kamu yapısı olduğunun anlaşılması için yapının anıtsallık sergilemesini istediklerini ve bu önyargının bir çeşit sembolik temsili tetiklediğini” belirtir (“Ministère de la Justice Agence Publique pour l’immobilier de la Justice”, t.y.).

Caen Adliyesi’nin mimarlarından Pierre Champenois ise “her şeyden önce yargı kurumunun istikrarlı temsili ve otoritesini bünyesinde barındıran ve alana tutunmasını cisimleştiren güçlü bir mimari sembolizm sergilemek istediklerini” vurgular (“Ministère de la Justice Agence Publique pour l’immobilier de la Justice”, 2015).

Adalet kavramının temsil ediliş biçiminin kavramın toplumsal olarak nasıl algılandığı ile yakından ilişkili olduğu söylenilebilir. Yapıların temsil ettikleri adalet kavramının evrensel bir değer oluşu, temsil ediliş biçiminde ön plana çıkan bazı benzerliklerin, ortaklıkların gözlemlenmesini beraberinde getirmekle birlikte değişen kültürel ve toplumsal kodlar, kavram ile kurulan ilişkilerin farklılaşmasına böylece temsil edilen adalet kavramının ayrışan biçimlerde yansıma bulmasına neden olabilmektedir.

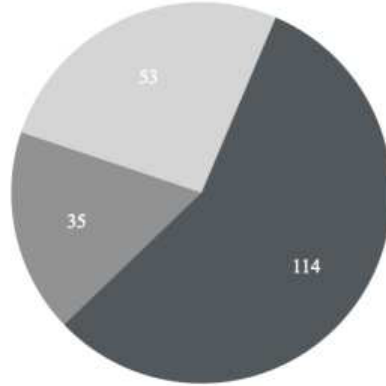
3.1. 2000 Sonrasında Türkiye’deki Adliye Binaları ve Uluslararası Platformda Mimarlık Yarışmaları ile Üretilen Adliye Binaları: Karşılaştırmalı Analiz

2003 yılı sonrasında adliye binalarının üretim pratiğindeki çoğulculuğu öncelleyen proje yarışmalarının terk edilmesi ile yapılarda benzer biçimsel özelliklerin

görünürlük kazanması söz konusu olmuş; dönemin iktidarının ideolojik söylemleri ile paralel olarak, tarihi referanslar içeren Selçuklu-Osmanlı dönemlerine ait mimari öğelerin kullanımı yaygınlık kazanmıştır. Özellikle iktidarın etki alanı olan kamu yapıları, bu biçimsel dönüşümün eylem alanı haline gelirken ‘Yargı’nın Modernizasyonu’ programı ile 2003 yılı sonrasında üretimleri artan adliye binalarının da bu biçimsel dönüşümün belirgin yansıtıcıları haline geldiğini söylemek mümkündür. Yarışma pratiğinin terk edilişle iktidarın ideolojisi doğrultusunda şekillendirilen mimari üslubun yaygınlık kazanması, erkin doğrudan mimarlık alanına müdahalesi ile ilişkilendirilebilir.

T.C. Adalet Bakanlığı’nın resmi internet sitesinde güncel olarak erişilebilir durumda olan 2006-2020 yılları faaliyet raporları tarandığında, bu yıllar arasında, 202 adet adliye binasının inşaatının tamamlandığı bilgisine ulaşılmaktadır (“T.C. Adalet Bakanlığı”, t.y.). Bu yapılardan, internette görselleri erişime açık olan 149 adliye binası incelendiğinde ise 114 adliye binasında, taç kapı, sivri kemer, geniş saçak, cumba vb. tarihsel referanslara sahip mimari öğelerin kullanıldığı; 35 adliye binasında ise bu tarihi referansları içeren mimari öğelerin bulunmadığı tespit edilmiştir. Görselleri erişime açık olmayan 53 adliye binasının değerlendirme dışında konumlandığı dikkate alındığında, bu oranın (Şekil 7) yaklaşık bir değer olduğunu vurgulamak gerekmeyle birlikte, tarihsel referans kaygısının hakimiyetinden ve Selçuklu-Osmanlı dönemine ait mimari öğe kullanımına dayalı mimari üslubun çoğunluğundan bahsedilebilir.

2000 sonrası dönemde Türkiye’de çoğulcu ve katılımcı yapıya sahip mimari yarışma mekanizmasının dışında konumlanan adliye yapılarını aynı yapı tipolojisindeki uluslararası platformda yer alan çağdaşlarıyla birlikte ele almak, Türkiye’deki adliyelerin çağdaş mimarlık dünyasıyla olan ilişkisini değerlendirebilmek için önemlidir.

- 2006-2020 Yılları Arasında İnşa Edilen ve Tarihsel Referans İçeren Adliye Yapıları
- 2006-2020 Yılları Arasında İnşa Edilen ve Tarihsel Referans İçermeyen Adliye Yapıları
- 2006-2020 Yılları Arasında İnşa Edilen ve Görselleri Erişime Açık Olmadığı İçin Üslubu Tespit Edilemeyen Adliye Yapıları

Her ülkedeki tarihsel süreci farklı olmakla birlikte, yarışma olgusunun Almanya, Fransa, Hollanda gibi çoğulculuğu önceleyen ülkeler için kamu yapılarının üretim pratiğinde öncelikli üretim mekanizmaları olduğu bilinmektedir. Bir kamu yapısı tipolojisi olan adliye binalarının üretim süreçleri de bu mekanizmanın dışında değildir. Uluslararası platformda 2000 sonrası dönemde yarışmalar ile üretilen adliye binalarının irdelenmesiyle, adalet kavramının çağdaş temsillerinin mimari pratikte nasıl yansımalarla sahip olduğunu deşifre etmek mümkün olabilir.

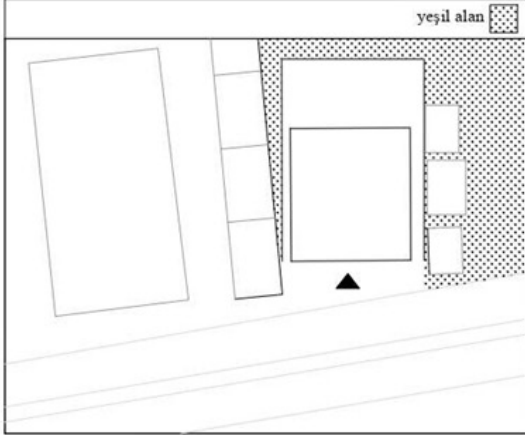
Türkiye’de 2000 sonrası dönemde inşa edilen adliye yapılarını uluslararası platformdaki çağdaş örneklerle karşılaştırmak, evrensel bir kavram olan adalet kavramının uluslararası platformdaki tarihleniş biçimlerini uluslararası mimarlık yarışmalarında ve Türkiye’deki adliyelerin üretimlerinde ön plana çıkan kavramlar üzerinden okumak amacıyla 2000 sonrası dönemde Türkiye’deki adliye binaları ve uluslararası platformdaki adliyeler olmak üzere iki örnek grubu oluşturulmuştur. Her iki örnek grubu;

- Şema kararları (tipoloji)
- Kentsel kararlar (bağlam, sınır ögesi kullanımı, kamusalılık, erişilebilirlik parametreleri)
- İmgesel kararlar (tarihsel referans, anıtsallık, gabari, rasyonel form kullanımı, simetri, saydamlık parametreleri) ile incelenmiştir.

Türkiye özelinde oluşturulan örnek grubunda, genel tutumunu daha iyi ortaya koyabilmek amacıyla, 2000 sonrası dönemde inşaatı tamamlanan, Türkiye’nin farklı coğrafyalarında konumlanan, ilgili görsel ve verileri erişime açık olan Hopa Adalet Sarayı (Tablo 2), Çubuk Adliye Sarayı (Tablo 3), Manisa Adalet Sarayı (Tablo 4), Antalya Adliyesi (Tablo 5), Kadirli Adalet Sarayı (Tablo 6), Samsun Bölge Adliye Mahkemesi (Tablo 7), Erdemli Adliyesi (Tablo 8), Anadolu Adalet Sarayı (Tablo 9) olmak üzere 8 adet yapı ele alınmıştır. 2000 sonrası dönemde inşası tamamlanan adalet yapılarına dair örnekleri arttırmak mümkün olmakla birlikte Hopa Adalet Sarayı (Tablo 2), Çubuk Adliye Sarayı (Tablo 3), Manisa Adalet Sarayı (Tablo 4), Antalya Adliyesi (Tablo 5), Kadirli Adalet Sarayı (Tablo 6), Anadolu Adalet Sarayı (Tablo 9) 2000 sonrasında üretilen tarihsel referans içeren adliye tipolojisine dair genel tutumu aktarmaktadır. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi (Tablo 7) ve Erdemli Adliyesi (Tablo 8) örnekleri ise 2000 sonrasında inşa edilerek tarihsel referans içermeyen ve bu biçimsel özellikleriyle de azınlıkta kalan adliye binalarıdır. 2000 sonrası dönemde Türkiye’de inşa üretilen adliye örnekleri, proje üretim pratiğindeki genel tutuma paralel olarak, mimarlık yarışmaları yerine ihale veya davetli yarışmalar ile elde edilmiştir.

Şekil 7. 2006-2020 yılları arasında inşaatı tamamlanan adalet yapılarında mimari üslup dağılımı

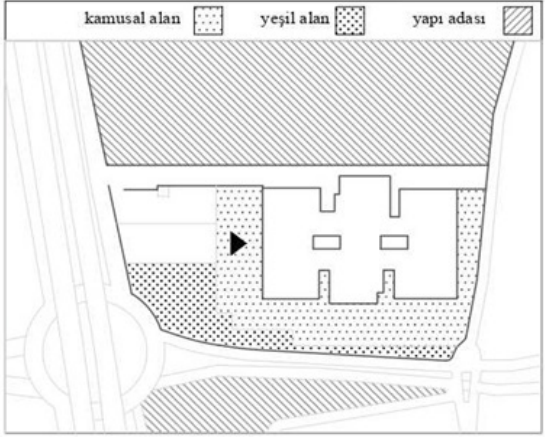
Tablo 2: Hopa Adalet Sarayı
Sarayı örnekleri

Hopa Adalet Sarayı / Artvin - Türkiye / Fon Mimarlık		Yıl: 2007
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Hopa Adalet Sarayı (Url- 10) 		
Şema Kararları		
Tipoloji		
Lineer	Merkezi	Avlulu
Kümelenme	Taraklı	İşinsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam	Kamusallık	
	Sınır Öğeleri	
	Erişilebilirlik	
İmgesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
Taç Kapı	Gabari	
Geniş Saçak	Rasyonel Form	
Kemerler	Simetri	
Cumba vb. Çıkma		
	Bulgulanımlar	Bulgulanamayanlar

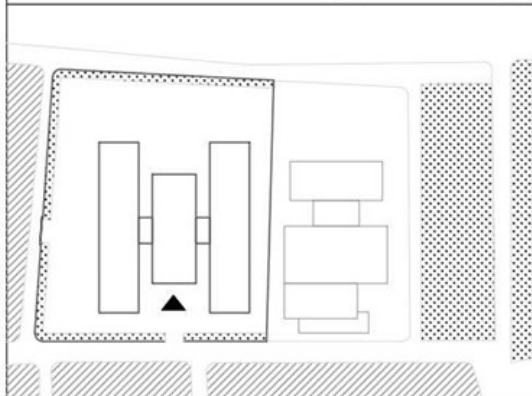
Tablo 3: Çubuk Adliye Sarayı

Çubuk Adliye Sarayı / Ankara - Türkiye / Proje Müellifine Ulaşılammıştır		Yıl: 2007
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Çubuk Adliye Sarayı (Url- 11)		kamusal alan yeşil alan yapı adası
		Şema Kararları
		Tipoloji
		Lineer Merkezi Avlulu Kümelenme Taraklı Işınsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam		Kamusallık
		Sınır Öğeleri
		Erişilebilirlik
İmgesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
Taç Kapı	Gabari	
Geniş Saçak	Rasyonel Form	
Kemerler	Simetri	
Cumba vb. Çıkma		
		Bulgulanalar Bulgulanamayanlar

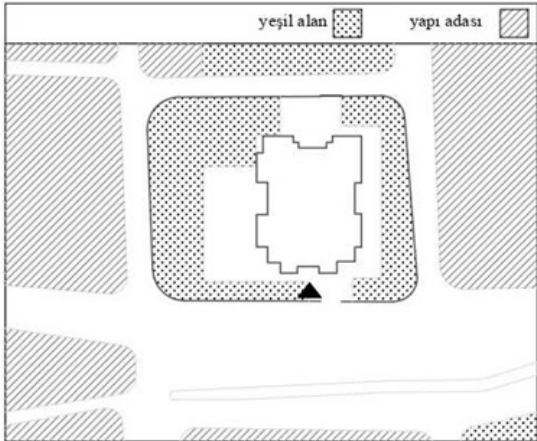
Tablo 4: Manisa Adalet Sarayı

Manisa Adalet Sarayı / Manisa - Türkiye / Proje Müellifine Ulaşılammamıştır		Yıl: 2008
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Manisa Adalet Sarayı (Url- 12)		kamusal alan yeşil alan yapı adası
		
		Şema Kararları
		Tipoloji
		Lineer Merkezi Avlulu
		Kümelenme Taraklı Işınsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam		Kamusallık
		Sınır Öğeleri
		Erişilebilirlik
İmgesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
Taç Kapı	Gabari	
Geniş Saçak	Rasyonel Form	
Kemerler	Simetri	
Cumba vb. Çıkma		
		Bulgulanımlar Bulgulanamayanlar

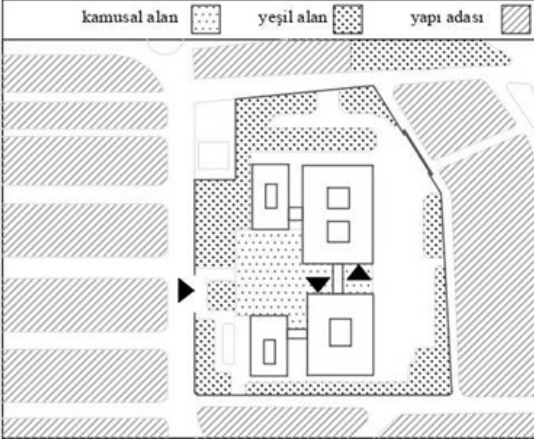
Tablo 5: Antalya
Adliyesi

Antalya Adliyesi / Antalya - Türkiye / Proje Müellifine Ulaşılamamıştır		Yıl: 2009
Tektonik Kurgu	Vaziyet Planı	
Antalya Adliyesi (Url- 13)	yeşil alan yapı adası 	
	Şema Kararları	
Tipoloji		
Lineer	Merkezi	Avlulu
Kümelenme	Taraklı	İşinsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam	Kamusallık	
Sınır Öğeleri		
Erişilebilirlik		
İngesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
Taç Kapı	Gabari	
Geniş Saçak	Rasyonel Form	
Kemerler	Simetri	
Cumba vb. Çıkma		
 Bulgulanamlar Bulgulanamamlar		

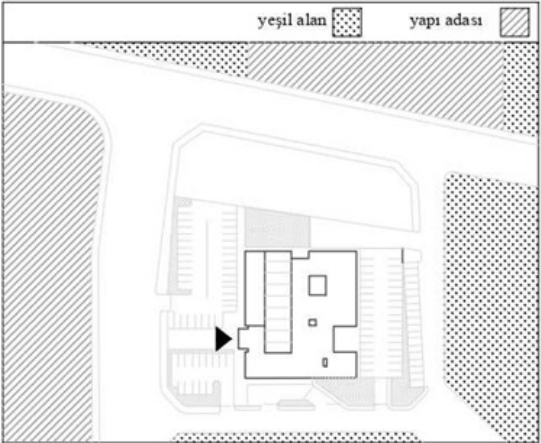
Tablo 6: Kadirli Adalet Sarayı
Sarayı

Kadirli Adalet Sarayı / Osmaniye - Türkiye / Proje Müellifine Ulaşılamamıştır		Yıl: 2010
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Kadirli Adalet Sarayı (Url- 14)		yeşil alan yapı adası
		
Şema Kararları		
Tipoloji		
Lineer	Merkezi	Avlulu
Kümelenme	Taraklı	Işınsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam	Kamusallık	
	Sınır Öğeleri	
	Erişilebilirlik	
İngesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
Taç Kapı	Gabari	
Geniş Saçak	Rasyonel Form	
Kemerler	Simetri	
Cumba vb. Çıkma		
	 Bulgulanalar	 Bulgulanamayanlar

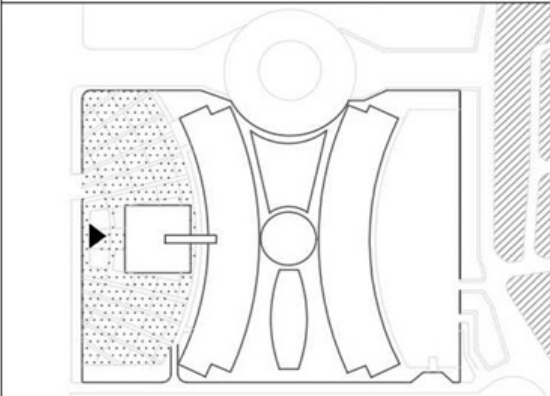
Tablo 7: Samsun
Bölge Adliye
Mahkemesi

Samsun Bölge Adliye Mahkemesi / Samsun - Türkiye / A Tasarım Mimarlık		Yıl: 2010
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Samsun Bölge Adliye Mahkemesi (Url- 15)		kamusal alan yeşil alan yapı adası
		
Şema Kararları		
Tipoloji		
Lineer	Merkezi	Avlulu
Kümelenme	Taraklı	İşınsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam	Kamusal alan	
	Sınır Öğeleri	
	Erişilebilirlik	
İngesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
Taç Kapı	Gabari	
Geniş Saçak	Rasyonel Form	
Kemerler	Simetri	
Cumba vb. Çıkma		
Bulgulanenlar Bulgulanamayanlar		

Tablo 8: Erdemli Adliyesi

Erdemli Adliyesi / Mersin - Türkiye / A Tasarım Mimarlık		Yıl: 2011
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Erdemli Adliyesi (Url- 16)		yeşil alan yapı adası
		
		Şema Kararları
		Tipoloji
		Lineer Merkezi Avlulu
		Kümelenme Taraklı Işımsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam		Kamusallık
		Sınır Öğeleri
		Erişilebilirlik
İngesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
Taç Kapı	Gabari	
Geniş Saçak	Rasyonel Form	
Kemerler	Simetri	
Cumba vb. Çıkma		
		Bulgulanabilir Bulgulanamayanlar

Tablo 9: Anadolu
Adalet Sarayı

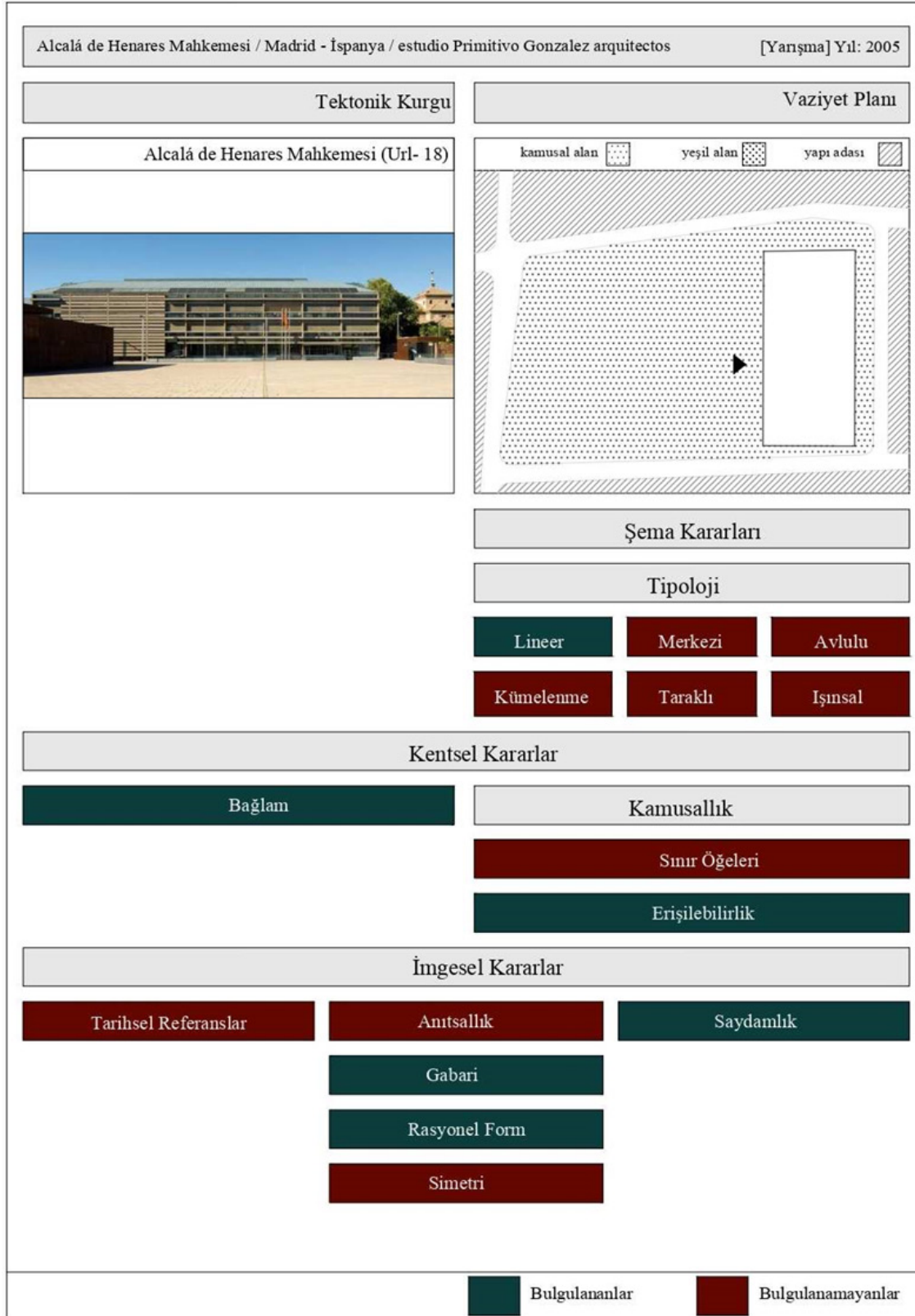
Anadolu Adalet Sarayı / İstanbul - Türkiye / Proje Müellifi: Haldun Erdoğan		Yıl: 2019
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Anadolu Adalet Sarayı (Url- 17)		kamusal alan yapı adası
		
Şema Kararları		
Tipoloji		
Lineer	Merkezi	Avlulu
Kümelenme	Taraklı	Işınsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam	Kamusallık	
	Sınır Öğeleri	
	Erişilebilirlik	
İmgesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
Taç Kapı	Gabari	
Geniş Saçak	Rasyonel Form	
Kemerler	Simetri	
Cumba vb. Çıkma		
	 Bulgulanalar	 Bulgulanamayanlar

Tablo 2-9 arasında verilen örnekler göstermektedir ki; 2000 sonrasında Türkiye’de üretilen adliye binaları şema kararlarında merkezi, lineer, avlulu, kümelenme gibi tipolojiler ile çeşitliliğe sahip olmakla birlikte taç kapı, geniş saçak, kemer, cumba vb. çıkma gibi tarihsel referanslı mimari öğelerin yaygın kullanımı nedeniyle biçimsel olarak benzerlik göstermektedir. Gabari, çevre ile uyumlu olsa da çoğunlukla kütledeki ölçek kullanımı, rasyonel form kullanımı ve simetri gibi parametrelerle yapı ölçeğinde anıtsallık vurgulanmaktadır. Adalet kavramının yapıyla çevredeki imgesel karşılıkları olarak kentsel mekânda birer temsil aracı olma niteliğini taşıyan adliye binalarında, adaletin tarafsızlığını ve erişilebilirliğini vurgulayan saydamlık ise incelenen yapılar içerisinde sadece Samsun Bölge Adliye Mahkemesi’nde (Tablo 7) ve Erdemli Adliyesi’nde (Tablo 8) bulgulanmıştır. Bu bağlamda, 2000 sonrasında Türkiye’de inşa edilen adliye binalarına ait imgesel kararlarda saydamlığın çoğunlukla tercih edilen bir kavram olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Yapıların imgesel kararları; çoğunlukla tarihsel referanslar, rasyonel form kullanımı, simetri ve anıtsallık üzerinden kurgulanmıştır. Hopa Adalet Sarayı (Tablo 2), Çubuk Adliye Sarayı (Tablo 3), Manisa Adalet Sarayı (Tablo 4), Antalya Adliyesi (Tablo 5), Kadirli Adalet Sarayı (Tablo 6), Samsun Bölge Adliye Mahkemesi (Tablo 7) örnekleri, Erdemli Adliyesi (Tablo 8) ve Anadolu Adalet Sarayı (Tablo 9) istisna olmakla birlikte, ortak bir kentsel kararlar duvar/çit gibi sınır öğelerinin kullanımıyla kentten koparılmış durumdadır. Foucault (2019, 215)’ya göre, “disiplin bazen çitlemeyi; diğer hepsine nazaran türdeş olmayan ve kendi üzerinde kapalı olan bir alanın özelleştirilmesini talep eder”. Türkiye’deki adliyelerde yaygın olarak gözlemlenen sınır öğesi kullanımı göz önünde bulundurulduğunda, adliye binalarını kentle doğrudan ilişkilene-yen ve disiplin altına alınmış mekanlar olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Bu durumun, birer kamu yapısı olmalarına rağmen, adliye binaları özelinde kamusal-

lığın yapı ölçeğine taşınamamasına neden olduğu, erişilebilirliğin kısıtlılığını ve kentsel bağlamdan kopukluğu beraberinde getirdiği söylenebilir.

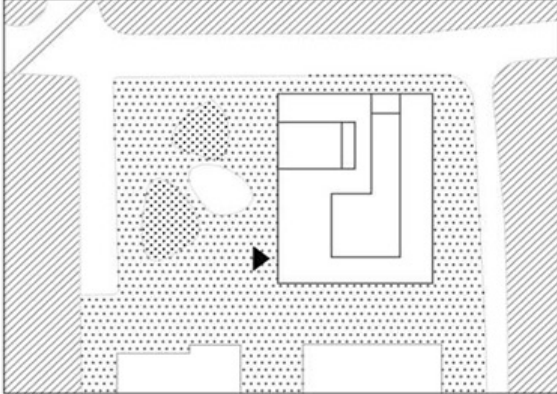
Çalışma kapsamında uluslararası platformdaki adliyelerin incelendiği diğer örnek grubu ise tek bir ülke özelinde odaklanmak yerine Avrupa ülkelerindeki genel tutumu tespit ederek bütüncül bir yaklaşım oluşturmak amacıyla İspanya, Fransa, Almanya, Danimarka, Polonya, Hollanda’da bulunan, 2000 yılı sonrasında inşa edilen ve ilgili mimari dokümanları erişime açık olan örnekler ile çeşitliliği yansıtacak şekilde oluşturulmuştur.

Bu örnek grubu; Alcalá de Henares Mahkemesi (Tablo 10), Montmorency Bölge ve İş Mahkemesi (Tablo 11), Béziers Adliyesi (Tablo 12), Frederiksberg Adliyesi (Tablo 13), Siedlce Bölge Mahkemesi (Tablo 14), Caen Adliyesi (Tablo 15), Hollanda Yüksek Mahkemesi (Tablo 16), Jaén Adalet Şehri (Tablo 17), Nürnberg Ceza Mahkemesi (Tablo 18), Yeni Amsterdam Adliyesi (Tablo 19) olmak üzere 10 adet adliye örneği içermektedir. Avrupa’da kamu yapılarının üretim pratiğinde benimsenen tutuma paralel olarak, bu örnek grubunu oluşturan tüm adliye örnekleri mimarlık yarışmaları ile üretilmiştir. Bu bağlamda bu örnek grubunun değerlendirilmesiyle elde edilecek bulguları, uluslararası platformda yarışmalarla üretilen adalet binaları özelinde genellemek; tasarım sürecinde ön plana çıkan kavramları ve tasarım parametrelerini, uluslararası platformda mimarlık yarışmalarında adliye yapılarının üretiminde ön plana çıkan unsurlar olarak değerlendirmek mümkündür.

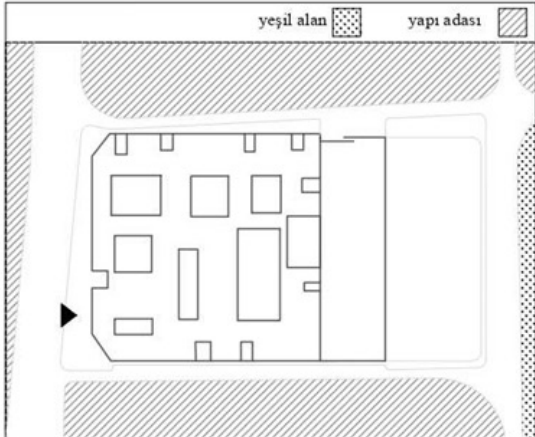

Tablo 10. Alcalá de Henares Mahkemesi

Tablo 11. Bölge Mahkemesi ve İş Mahkemesi Montmorency

Bölge ve İş Mahkemesi Montmorency / Montmorency - Fransa / Dominique Coulon & associés [Yarışma] Yıl: 2006	
Tektonik Kurgu	Vaziyet Planı
Bölge ve İş Mahkemesi Montmorency (Url- 19) 	kamusal alan yeşil alan yapı adası
	Şema Kararları
	Tipoloji
	Lineer Merkezi Avlulu Kümelene Taraklı İşinsal
	Kentsel Kararlar
Bağlam	Kamusallık
	Sınır Öğeleri
	Erişilebilirlik
	İmgesel Kararlar
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık
	Gabari
	Rasyonel Form
	Simetri
	Saydamlık
	Bulgulanamlar
	Bulgulanamayanlar

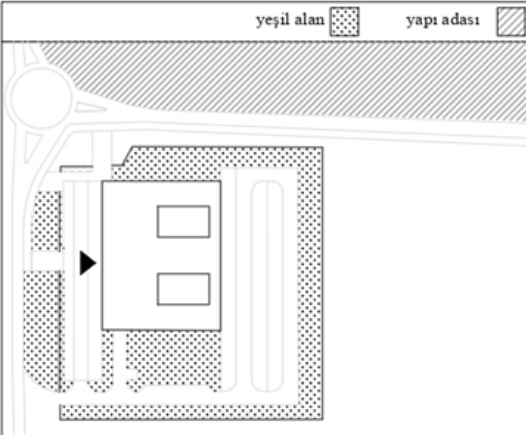
Tablo 12. Béziers Adliyesi

Béziers Adliyesi / Béziers - Fransa / Ateliers 2/3/4		[Yarışma] Yıl: 2011	
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı	
Béziers Adliyesi (Url- 20)		yeşil alan yapı adası 	
		Şema Kararları	
		Tipoloji	
		Lineer	Merkezi
		Kümelenme	Taraklı
			Avlulu
			İşinsal
Kentsel Kararlar			
Bağlam		Kamusalılık	
		Sınır Öğeleri	
		Erişilebilirlik	
İmgesel Kararlar			
Tarihsel Referanslar		Anıtsallık	Saydamlık
		Gabari	
		Rasyonel Form	
		Simetri	
		Bulgulanabilirler	Bulgulanamayanlar

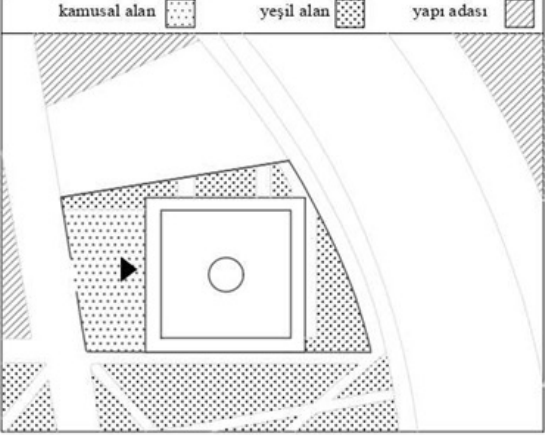
Tablo 13. Frederiksberg Adliyesi

Frederiksberg Adliyesi / Frederiksberg - Danimarka / 3XN		[Yarışma] Yıl: 2011
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Frederiksberg Adliyesi (Url- 21)		kamusal alan yeşil alan yapı adası
		Şema Kararları
		Tipoloji
		Lineer Merkezi Avlulu Kümelenme Taraklı Işınsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam		Kamusalılık
		Sınır Öğeleri
		Erişilebilirlik
İmgesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
	Gabari	
	Rasyonel Form	
	Simetri	
		Bulgulanalar Bulgulanamayanlar

Tablo 14. Siedlce Bölge Mahkemesi

Siedlce Bölge Mahkemesi / Siedlce - Polonya / HRA Architects		[Yarışma] Yıl: 2011
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Siedlce Bölge Mahkemesi (Url- 22)		yeşil alan yapı adası
		
Şema Kararları		
Tipoloji		
Lineer	Merkezi	Avlulu
Kütelenme	Taraklı	Işınsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam	Kamusallık	
	Sınır Öğeleri	
	Erişilebilirlik	
İmgesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
	Gabari	
	Rasyonel Form	
	Simetri	
 Bulgulanamlar Bulgulanamamlar		

Tablo 15. Caen Adliyesi

Caen Adliyesi / Caen - Fransa / Baumschlager Eberle Architectes + Atelier Pierre Champenois [Yarışma] Yıl: 2012	
Tektonik Kurgu	Vaziyet Planı
Caen Adliyesi (Url-23)	kamusal alan yeşil alan yapı adası
	
	Şema Kararları
	Tipoloji
	Lineer Merkezi Avlulu
	Kümelenme Taraklı Işınsal
Kentsel Kararlar	
Bağlam	Kamusalılık
	Sınır Öğeleri
	Erişilebilirlik
İngesel Kararlar	
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık Saydamlık
	Gabari
	Rasyonel Form
	Simetri
	Bulgulanenlar Bulgulanamayanlar

Tablo 16. Hollanda Yüksek Mahkemesi

Hollanda Yüksek Mahkemesi / Den Haag - Danimarka / Kaan Architecten

[Yarışma] Yıl: 2012

Tektonik Kurgu

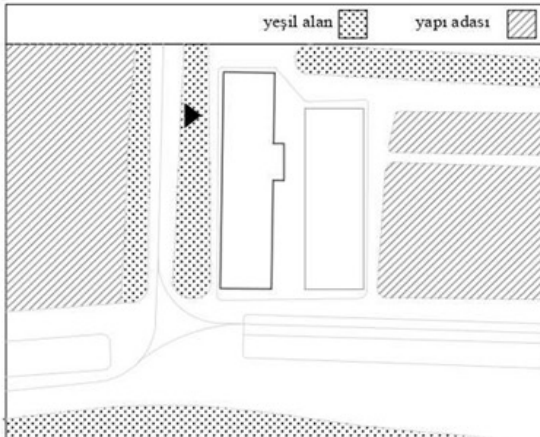
Hollanda Yüksek Mahkemesi (Url-24)

Vaziyet Planı

yeşil alan

yapı adası

Şema Kararları

Tipoloji

Lineer

Merkezi

Avlulu

Kümelene

Taraklı

İşinsal

Kentsel Kararlar

Bağlam

Kamusalılık

Sınır Öğeleri

Erişilebilirlik

İngesel Kararlar

Tarihsel Referanslar

Anıtsallık

Gabari

Rasyonel Form

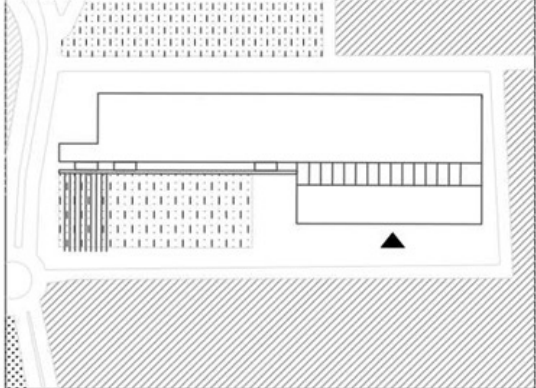
Simetri

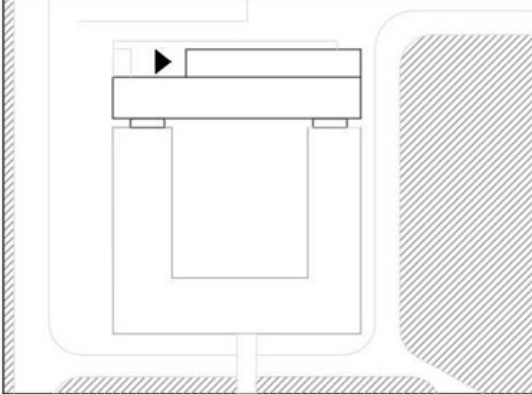
Saydamlık

Bulgulanabilir

Bulgulanamayanlar

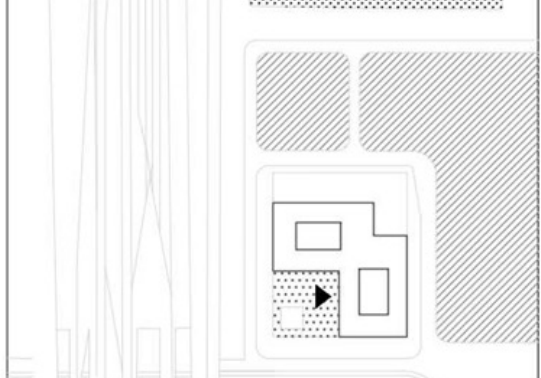
Tablo 17. Jaén Adalet Şehri

Jaén Adalet Şehri / Jaén - İspanya / Parades Pedrosa Arquitectura		[Yarışma] Yıl: 2013
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Jaén Adalet Şehri(Url-25)	tarihi kalıntı yeşil alan yapı adası 	
		Şema Kararları
		Tipoloji
		Lineer Merkezi Avlulu Kümelenme Taraklı İşımsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam	Kamusallık	
	Sınır Öğeleri	
	Erişilebilirlik	
İmgesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
	Gabari	
	Rasyonel Form	
	Simetri	
		Bulgulanımlar Bulgulanamayanlar

Nürnberg Ceza Mahkemesi / Nürnberg - Almanya / ZILA Freie Architekten		[Yarışma] Yıl: 2013
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Nürnberg Ceza Mahkemesi (Url-26)		yapı adası
		
Şema Kararları		
Tipoloji		
Lineer	Merkezi	Avlulu
Kümelenme	Taraklı	İşinsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam	Kamusalılık	
	Sınır Öğeleri	
	Erişilebilirlik	
İmgesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
	Gabari	
	Rasyonel Form	
	Simetri	
	Bulgulanalar	Bulgulanamayanlar

Tablo 18. Nürnberg Ceza Mahkemesi

Tablo 19. Yeni
Amsterdam Adliyesi

Yeni Amsterdam Adliyesi / Amsterdam - Hollanda / Kaan Architecten		[Yarışma] Yıl: 2016
Tektonik Kurgu		Vaziyet Planı
Yeni Amsterdam Adliyesi (Url-27)		kamusal alan yeşil alan yapı adası
		
Şema Kararları		
Tipoloji		
Lineer	Merkezi	Avlulu
Kümelenme	Taraklı	Işınsal
Kentsel Kararlar		
Bağlam	Kamusalılık	
	Sınır Öğeleri	
	Erişilebilirlik	
İmgesel Kararlar		
Tarihsel Referanslar	Anıtsallık	Saydamlık
	Gabari	
	Rasyonel Form	
	Simetri	
	Bulgulanımlar	Bulgulanamayanlar

Tablo 10-19 arasında verilen örnekler incelendiğinde, 2000 sonrası dönemde uluslararası yarışmalarla üretilen adliye yapılarının şema kararlarında tipolojik çeşitlilikten bahsetmek mümkün olmakla birlikte, lineer, merkezi ve avlulu plan tipolojilerinin ağırlıklı olarak tercih edildiğini söylemek mümkündür. Çalışma kapsamında incelenen 2000 sonrasında uluslararası platformdaki adliyeler kentsel kararlar bağlamında incelendiğinde ise sadece Siedlce Bölge Mahkemesi (Tablo 14) ve Caen Adliyesi (Tablo 15) örneklerinin sınır ögesi ile tanımlandığı görülmektedir. 2000 sonrası dönemde üretilen uluslararası platformdaki adliye binalarının çoğunlukla herhangi bir sınır ögesinin varlığı ile 'çitlenerek' kentten koparılmadığını söylemek mümkün olmakla birlikte, bu yapıların çoğunlukla kent ile ilişkilenebildiği ve yapılarda benimsenen kentsel kararlarda kamusal ve erişilebilirlik kavramlarını gözetildiği söylenebilir. Sahip oldukları biçimsel özellikler ile adalet kavramının kentteki temsili arayüzünü oluşturan bu yapı tipolojisinin uluslararası platformdaki örneklerine ait imgesel kararlarda tarihsel referanslardan uzak, çağdaş bir yapı dilinin benimsendiği söylemek mümkündür. Bununla birlikte, çoğunlukla adaletin tarafsızlığını ve erişilebilirliğini vurgulayan saydamlık kavramı ve adaletin yüceliğini vurgulayan anıtsallık kavramı belirgin olarak ön plana çıkmaktadır. Saydamlık, cephede kullanılan geniş cam yüzeyler ile sağlanırken anıtsallık ise gabari, rasyonel form kullanımı, simetri gibi çeşitli parametrelerin kullanımı ile varlık kazanmaktadır; ancak incelenen adliyelerin, Hollanda Yüksek Mahkemesi (Tablo 16) ve Yeni Amsterdam Adliyesi (Tablo 19) haricinde, çevredeki yapılarla gabari uyumuna sahip olduğunu ve örneklerde anıtsallığın çoğunlukla rasyonel form kullanımı, simetri gibi diğer parametrelerle sağlandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

4. Bulgular ve Sonuç

2000 sonrası dönemde Türkiye'de üretilen adliye binalarına ait şema kararları incelendiğinde; merkezi, lineer, kümelenme,

avlulu olmak üzere çeşitli plan tipolojilerinin varlığından söz edilebilir. 2000 sonrasında uluslararası platformda üretilen adliye binalarında da benzer olarak lineer, merkezi, avlulu, kümelenme gibi plan tipolojilerinin tercih edildiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Türkiye'deki örnekler ile uluslararası platformdaki örneklerin plan tipolojilerinin benzerlik gösterdiği söylemek, bu benzerliği yapı ölçeğindeki fonksiyon ile ilişkilendirerek işlevsel kurguların gerekliliği üzerinden okumak mümkündür.

Kentsel kararlar ile ilişkilenen sınır ögesi kullanımı, erişilebilirlik, kamusal; imgesel kararlar ile ilişkilenen tarihsel referans, anıtsallık, gabari, rasyonel form, simetri, saydamlık gibi parametrelerin Türkiye'deki adliye örneklerinin ve uluslararası platformda yarışmalar ile üretilen adliye örneklerinin tasarımındaki rolü Tablo 20'de belirtildiği gibidir.

Tablo 20. Türkiye'deki ve uluslararası platformdaki adliye örneklerinde bulgularan kavramlar

	Kentsel Kararlar				İmgesel Kararlar					
	bağlam	sınır ögesi	kamusalılık	erişilebilirlik	tarihsel referans	anıtsallık	gabari	rasyonel form	simetri	saydamlık
Hopa Adalet Sarayı	X	✓	X	X	✓	✓	✓	✓	✓	X
Çubuk Adliye Sarayı	X	✓	X	X	✓	✓	✓	X	✓	X
Manisa Adalet Sarayı	X	✓	X	X	✓	✓	X	✓	✓	X
Antalya Adliyesi	X	✓	X	X	✓	✓	✓	✓	✓	X
Kadirli Adalet Sarayı	X	✓	X	X	✓	✓	✓	X	✓	X
Samsun Bölge Adliye Mahkemesi	✓	✓	X	X	X	✓	✓	✓	X	✓
Erdemli Adliyesi	✓	X	✓	✓	X	X	✓	✓	X	✓
Anadolu Adalet Sarayı	X	✓	X	X	✓	✓	X	X	✓	X
Alcalá de Henares Mahkemesi	✓	X	✓	✓	X	X	✓	✓	X	✓
Montmorency Bölge ve İş Mahkemesi	✓	X	✓	✓	X	X	✓	✓	X	✓
Béziers Adliyesi	✓	X	✓	✓	X	✓	✓	X	X	X
Frederiksberg Adliyesi	✓	X	✓	✓	X	✓	✓	X	X	X
Siedlce Bölge Mahkemesi	✓	✓	X	X	X	X	✓	✓	X	✓
Caen Adliyesi	✓	✓	X	X	X	X	✓	✓	X	✓
Hollanda Yüksek Mahkemesi	✓	X	✓	✓	X	✓	X	✓	✓	✓
Jaén Adalet Şehri	✓	X	✓	✓	X	X	✓	✓	X	X
Nürnberg Ceza Mahkemesi	✓	X	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	X
Yeni Amsterdam Adliyesi	✓	X	✓	✓	X	✓	X	✓	✓	✓

Örnekler; bağlam, kamusalılık, sınır ögesi kullanımı, erişilebilirlik parametreleri ile kentsel kararlar özelinde incelendiğinde iki örnek grubunda farklı tasarım yaklaşımlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Türkiye özelinde çoğunlukla 2000 sonrası dönemde ideolojik kaygılar ile Selçuklu-Osmanlı dönemine ait biçim kurgusu ve mimari öğelerin kullanımıyla biçimlenen yapılar, kentsel dokuyu oluşturan dönemin mimarlık üretimlerinden ayrılmakta; kentsel bağlamla ilişkilenebilmektedir. Bu tutumun aksine, uluslararası platformda yarışmalarla üretilen adliye örnekleri dönemlerinin mimarlık ortamına uygun, çağdaş mimarlık üretimleri olarak kentsel bağlam ile ilişkilenebilmektedir.

Sivil eylem denetiminin ve mekânın disiplin altına alınmasının aracı olarak Türkiye'deki adliye örneklerinde sıklıkla kullanılan duvar/çit gibi çeşitli sınır öğeleri; kamusalılığın yapı ölçeğine taşınamamasına neden olmakta, problemlili bir kamu ve kamusalılık ilişkisi doğmaktadır. Bu durumun, yapıların kent ile kurduğu ilişkiyi zayıflatmakla birlikte, erişilebilirliğin kısıtlılığını da beraberinde getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Uluslararası platformdaki adliye binaları kentsel kararlar bağlamında incelendiğinde ise tam tersi bir yaklaşımın varlığı gözlemlenmektedir.

Türkiye özelindeki örneklerden farklı olarak, Siedlce Bölge Mahkemesi (Tablo 14) ve Caen Adliyesi (Tablo 15) örnekleri istisna oluşturmakla birlikte, uluslararası platformda yarışmalar ile üretilmiş adliye binaları çoğunlukla duvar/çit gibi herhangi bir sınır ögesinin kullanımıyla sınırlanarak disiplin altına alınmamaktadır. Böylece, yapılarda tahakkümüne dayalı somut bir ilişki inşa edilmemekte; yapılar kent ile doğrudan ilişkilenecek kentin bir parçası olma niteliği göstermektedir. Kamusalılık ve erişilebilirlik kavramları, yapı ölçeğinde de yansıma bulmaktadır. Kentsel kararlar bağlamında benimsenen bu tutum göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye örneğinden farklı olarak kamusalılık ve erişilebilirlik kavramları adliye tipolojisi özelinde açılan mimarlık yarış-

malarında önemsenen tasarım parametreleri olarak nitelendirilebilir.

İmgesel kararlarda ise Türkiye'de 2000 sonrası dönemde adliye binalarında tarihsel referansa sahip taç kapı, geniş saçak, kemerler, cumba vb. Selçuklu-Osmanlı dönem mimarisinden alınan mimari öğelerin kullanımına dayanan biçimsel bir benzerlik gözlemlenirken uluslararası platformdaki adliye örneklerinde tarihsel referansa sahip mimari öge kullanımı ile biçimlenen kütle kurgusu ve doğrudan iktidar ideolojisi ile ilişkilenen bir mimari üslup kullanımı bulunmamakta, yapılar ait oldukları dönemin çağdaş mimarlık yaklaşımlarını yansıtmaktadır. Türkiye özelinde Selçuklu-Osmanlı dönemine ait mimari elemanların kullanımı doğrultusunda biçimlenen yapıların sayısal olarak çoğunluğu; merkezi yönetimin söylem alanını genişleterek 2000 sonrası dönemde mimarlık alanında gerçekleştirdiği müdahalenin bir sonucu, mimarlık ürünleri aracılığıyla kültürel hegemonya kurma arzusunun bir yansıması olarak yorumlanabilir niteliktedir. Türkiye özelinde gerçekleşen bu müdahaleyi; adliyelerin üretim pratiğinde 2000 sonrasında gerçekleşen paradigma değişimi ile ilişkilendirmek, yarışma olgusunun terk edilişi ile merkezi yönetimin mimarlık alanında artan egemenliği ile açıklamak yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte, aynı nitelikleri taşımalarına rağmen uluslararası platformdaki adliye örneklerinde, benzer biçimsel özellikleri beraberinde getiren doğrudan bir kamu müdahalesinin etkisi gözlemlenmemektedir.

Yapılar imgesel kararlar bağlamında incelendiğinde her iki örnek grubunun, Manisa Adalet Sarayı (Tablo 4), Anadolu Adalet Sarayı (Tablo 9) ve Hollanda Yüksek Adalet Mahkemesi (Tablo 16), Yeni Amsterdam Adliyesi (Tablo 19) ile kendi içlerinde istisnalarını barındırmakla birlikte, çoğunlukla gabari uyumuna sahip olduğu ve bu bağlamda benzerlik gösterdiği görülmektedir. 2000 sonrası dönemde Türkiye'deki adliyelerin imgesel kararlarında, yapı ölçeğinde benimsenen mimari üsluptan bağımsız olarak,

anıtsallık, rasyonel form kullanımı ve simetri çoğunlukla kullanılan tasarım parametreleri olarak uluslararası platformdaki örneklerde simetri çoğunlukla kullanılan bir kavram olarak ön plana çıkmamaktadır. Kısmen kullanılan bir tasarım parametresi olan anıtsallığın ise çoğunlukla rasyonel form kullanımı ile birlikte ele alındığı söylenebilir. 2000 sonrasında Türkiye'deki adliye binalarında çoğunlukla görünür nitelikte olan tarihsel referans kullanımını da anıtsallık kaygısıyla birlikte değerlendirmek mümkündür. Uluslararası platformdan farklı olarak, Türkiye bağlamında anıtsallığın; rasyonel form kullanımı, simetri gibi tasarım parametrelerinin yanı sıra tarihsellik üzerine de kurgulandığı söylenebilir.

Bununla birlikte, Türkiye özelindeki örnek grubunda saydamlık kavramı çoğunlukla yapı ölçeğinde vurgulanan bir kavram olarak konumlanmazken, Türkiye'deki tutumdan farklı olarak, uluslararası platformda yarışmalarla üretimi gerçekleştiren adliyelerin cephelerinde geniş cam yüzeylerin kullanımıyla yansıma bulan, yapı ölçeğinde adaletin şeffaflığını ve erişilebilirliğini temsil eden saydamlık kavramı çoğunlukla kullanılan bir tasarım parametresi niteliğindedir. Saydamlık parametresi, iki örnek grubu arasında belirgin bir farkı tanımlamaktadır. Adalet kavramının temsilinde belirgin olarak ortaya çıkan fark, tarihsel geçmişleri ve sosyolojik gerçeklikleri farklılık gösteren ülkelerin adalet kavramı ile kurdukları ilişkinin farklılık göstermesi ile ilişkilendirilebilir.

Tüm bu tasarım parametreleri değerlendirildiğinde uluslararası platformda yarışmalarla elde edilen adliyelerde, Türkiye'deki tutumdan farklı olarak, benzer bir biçimsel kurgunun hakimiyetinden bahsetmek mümkün değildir. Uluslararası platformdaki adliye örneklerinde bazı ortak tasarım parametrelerinin varlığından bahsedilebilir. Kentsel kararlarda kamusal, erişilebilirlik kavramları; imgesel kararlarda ise anıtsallık, saydamlık kavramları, rasyonel form kullanımı ve çoğunlukta olmamakla birlikte

simetri gibi ön plana çıkan ortak tasarım parametreleri bulunmaktadır. Benzerlik gösteren bu parametrelerin mimarlık yarışmalarının sağladığı özgür ifade ortamında çeşitlenen biçimsel özelliklerle somutluk kazandığını, yapı ölçeğinde vurgulanan kavramların benzerliğine rağmen, yapıların biçimsel özellikleri ile birbirinden ayrıştığını söylemek mümkündür. Kentsel mekânda maddi varlıkları ile adaleti temsil eden bu yapıları, ortaklaşan özelliklere rağmen, özgün üretimler olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Uluslararası platformda benzer tasarım parametreleri doğrultusunda üretilen ve biçimsel çeşitlilik gösteren adliye yapılarının varlığı, yapıların üretim süreçlerinde rol alan mimarlık yarışmalarının çoğulculuğu önceleyen demokratik yapısı ile ilişkilendirilebilir. Bu noktadan hareketle yarışma ile elde edilen mimarlık ürünlerinin tasarım kararlarında, çağdaş mimarlık pratiklerinin birer yansıması olarak, kentli erişimine açık kamusal kullanım senaryolarının yapı tektoniğinin oluşumunda belirleyici olduğundan, şeffaflık ilkesinin benimsendiğinden, yapının yer aldığı kentsel konumlanmada yere dair fikirler üreten bir anlayışın hakimiyetinden bahsedilmesi mümkündür. Oluşan bu durum, yarışmalar ile ortaya konan özgün düşünce anlayışının sonucunu ifade etmektedir. Mimarlık yarışmalarının şeffaf, rekabet unsuru barındıran, özgür düşünme ve sorgulama alanı sunan, demokratik bir proje elde etme yöntemi olmasından hareketle, yarışmalar ile elde edilen yapılar incelendiğinde; yapıların üretildiği dönemin mimarisini yansıttığının, çağdaş bir mimarlık mirasına katkı sunduğunun da ifade edilmesi mümkündür. Unutulmamalıdır ki; yapılan her yapı içerdiği fikirler, kullanılan teknoloji ve malzeme ile birlikte kente ve kentliye kazandırdığı değerler ile birlikte yapıldığı çağı yansıtmalıdır.

Kaynakça

- Anayasa Mahkemesi Binası Mimari Proje Yarışması [Editorial]. (2005). *Mimarlık* (321).
- Andersson, J. E., Zettersten, G. B. ve Rönn, M. (2013). In Architectural Competitions – Histories and Practice, Rio Kulturkooperativ. Nordbloms tryck, Hamburgsund, Sweden: Tshe Royal Institute of Technology and Rio Kulturkooperativ.
- Anonim (1991). İstanbul-Bakırköy (Surdışı) Adalet Binaları Mimari Proje Yarışması. *Mimarlık* (245), 55-61.
- Arkitera. (t.y.). Yarışma. Erişim Adresi: <https://www.arkitera.com/kategori/yarisma/>
- Aydınlı, S. (1996). Türkiye’de mimarlık ve ideoloji: Ontolojik bir sorgulama. N. Aydın, (Ed.). *Sempozyum: İdeoloji, erk ve mimarlık* içinde (25-32). İzmir: Egemen Print.
- Batuman, B. (2014). Okul cephelerinden “Cumhurbaşkanlığı Sarayı”na: Mimari temsil olarak Osmanlı-Selçuklu ve ulusun millet olarak (yeniden) inşası. *Arredamento Mimarlık*, (285), 65-73.
- Batuman, B. (2019). *Milletin mimarisi* (1. Baskı). (Ş. Tokel, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Davies, C. (2011). *Thinking About Architecture And Introduction To Architectural Theory*. Londra: Laurence King Publishing Ltd.
- Erbay, M. (2003). *Adalet mekânları*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Erbay, M. (2017). Analizler. *Adliye binaları tasarımı* (1. Baskı) içinde (65-67). Ankara: Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi.
- Fendoğlu, H. T. (1993). Aristoteles’in devlet felsefesi ve önceki anayasa hukukumuz. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (6), 129-155.
- Foucault, M. (2019). *Hapishanenin Doğuşu* (8. Baskı). (M.A. Kılıçbay, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Gürkan Yılmaz, E. T. (2013, 30 Mayıs). Bakan Ergin, ‘106 yeni adalet sarayı yapılacak’. *Arkitera*. Erişim Adresi: <https://www.arkitera.com/haber/bakan-ergin-106-yeni-adalet-sarayi-yapilacak/>
- Güzer, C. A. (2021). Alternatif yarışma modelleri üzerine düşünmek. *Arredamento Mimarlık* (345), 65-66.
- İtez, Ö. (2011, 12 Aralık). Anayasa Mahkemesi Binası. *Arkitera*. Erişim Adresi: <https://www.arkitera.com/proje/anayasa-mahkemesi-binası-mimar-proje-yarismasi-2/>
- Kanat, G. R. (2014). *Diyalog tabanlı yarışmalara yeni bir model önerisi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Köknar, S. A. (2004). Yarışma 2.0: İkinci sürüm mimari proje yarışması. *Mimarlık*, (320).
- Lipstadt, H. (1989). *Experimental Tradition: Essays on Competition in Architecture*. Princeton Architectural Press, New York.
- Meltem, İ. A. (2010). *1930-2010 yılları arasında bir proje elde etme yöntemi olarak Türkiye’deki mimari tasarım yarışmalarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ministère de la Justice Agence Publique pour l’immobilier de la Justice. (t.y.). *Palais de justice de Béziers* [Broşür]. Erişim Adresi: https://www.apij.justice.fr/fichier/i_download/2009/1.apij_beziers_web.pdf
- Ministère de la Justice Agence Publique pour l’immobilier de la Justice. (2015). *Palais de justice de Caen* [Broşür]. Erişim Adresi: https://www.apij.justice.fr/fichier/i_download/2013/3.apij_caen_web.pdf
- Öymen Gür, Ş. (2017). Adalet binalarının anlamsal değeri. *Adliye binaları tasarımı* (1. Baskı) içinde (19-61). Ankara: Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi.
- Öymen Gür, Ş. ve Erbay, M. (2017). *Adliye binaları tasarımı*. Ankara: Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi.
- Özer, Y. S. (2021). Kamusal mekanda katılımcılık. *Arredamento Mimarlık* (345), 77-78.
- Peker, A. U. (2015). Akp döneminde rövanşist mimari. *Mimarlık*, (386), 13-19.
- Pfanzelt, A. (2013). Teorik bir tartışma ortamı: Yarışmalar. *Dosya*, (31), 34-35.
- Sagaly, L. B. (2006). The political fabric of design competitions. C. Malmberg (Ed.), *The politics of design: Competitions for public projects* içinde (s. 29-52). Princeton: The Policy Research Institute for the Region.
- Sayar, Y. (2004). Türkiye’de mimari proje yarışmaları 1930-2000: Bir değerlendirme. *Mimarlık*, (320), 29-36.
- T.C. Adalet Bakanlığı. (t.y.). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.adalet.gov.tr/faaliyet-raporlari>
- T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2014). *2013 Yılı bakanlık faaliyet raporu*. Erişim Adresi: <https://rayp.adalet.gov.tr/Resimler/1/dosya/rapor2013.pdf>
- T.C. Adalet Bakanlığı. (2015). *2014 Yılı bakanlık faaliyet raporu*. Erişim Adresi: <https://rayp.adalet.gov.tr/Resimler/1/dosya/rapor2014.pdf>
- T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2016). *2015 Yılı bakanlık faaliyet raporu*. Erişim Adresi: <https://rayp.adalet.gov.tr/Resimler/1/dosya/rapor2015.pdf>
- T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2017). *2016 Yılı bakanlık faaliyet raporu*. Erişim Adresi: <https://rayp.adalet.gov.tr/Resimler/1/dosya/rapor2016.pdf>
- T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2018). *2017 Yılı bakanlık faaliyet raporu*. Erişim Adresi: <https://rayp.adalet.gov.tr/Resimler/1/dosya/rapor2017.pdf>
- T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2019). *2018 Yılı bakanlık faaliyet raporu*. Erişim Adresi: <https://rayp.adalet.gov.tr/Resimler/1/dosya/rapor2018.pdf>
- T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2020). *2019 Yılı bakanlık faaliyet raporu*. Erişim Adresi: <https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/16720201409152019%20Y%C4%B1%C4%B1%20Bakanl%C4%B1k%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- T.C. Adalet Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2021). *2020 Yılı bakanlık faaliyet raporu*. Erişim Adresi: <https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/942021140107Adalet%20Bakanl%C4%B1k%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu%2009.04.2021.pdf>
- Tekeli, İ. (2020). Mevcut iktidarın mimarlık alanındaki Selçuklu-Osmanlı dayatması ne tür sorunlar yaratıyor? *Arredamento Mimarlık*, (340), 64-66.
- TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi. (t.y.). Yarışmalar dizini 1930-2004. Erişim adresi: <http://www.mimarlarodasiankara.org/yarismalardizini/>
- TÜİK. (t.y.). İstatistik Veri Portalı. Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=ruhsat>

- Yarışmayla Yap (2015). *2014 Yarışma Raporu*.
Erişim Adresi: <https://www.yarismaylayap.com/2015/02/25/2014-yarismalari-hakkin-da-her-sey-yillik-yarisma-raporunda/>
- Url-1:** <https://www.centrepompidou.fr/en/collections/our-building>
- Url-2:** <http://www.tschumi.com/projects/3/>
- Url-3:** <https://libeskind.com/work/jewish-museum-berlin/>
- Url-4:** <https://divisare.com/projects/210618-primitivo-gonzalez-luis-asin-juzgados-alcala>
- Url-5:** <https://divisare.com/projects/210618-primitivo-gonzalez-luis-asin-juzgados-alcala>
- Url-6:** https://www.archdaily.com/389505/frederiksberg-courthouse-3xn/51be6c63b3fc-4b58e9000055-frederiksberg-courthouse-3xn-floor-plan?next_project=no
- Url-7:** https://www.archdaily.com/389505/frederiksberg-courthouse-3xn/51be6c7eb3fc-4b8118000051-frederiksberg-courthouse-3xn-section?next_project=no
- Url-8:** https://www.archdaily.com/788665/kaan-architectens-winning-design-for-an-amsterdam-courthouse-exudes-openness/574f3a-3b75e58eceb67e000008-kaan-architectens-winning-design-for-an-amsterdam-courthouse-exudes-openness-ground-floor?next_project=no
- Url-9:** https://www.archdaily.com/788665/kaan-architectens-winning-design-for-an-amsterdam-courthouse-exudes-openness/574f3ba3e58e8fb-400000b-kaan-architectens-winning-design-for-an-amsterdam-courthouse-exudes-openness-section?next_project=no
- Url-10:** <http://biizinsaat.com/projects/hopa-trabzon-adalet-sarayi-insaat/>
- Url-11:** <https://www.cubukaksiyon.com/yagmur-dolu-firtina-sonuc-afet/>
- Url-12:** <https://manisa.adalet.gov.tr/adliyemiz#resimac-7>
- Url-13:** <https://antalya.adalet.gov.tr/adliyemiz>
- Url-14:** <https://kadirli.adalet.gov.tr/adliyemiz#resimac-5>
- Url-15:** <https://samsun.adalet.gov.tr/adliyemiz#resimac-1>
- Url-16:** <https://www.atararim.com.tr/tr/proje/mersin-adalet-sarayi>
- Url-17:** <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/istanbul-ana-dolu-cumhuriyet-bassavcivekili-koronavirus-ted-birlerini-acikladi-1762411>
- Url-18:** <https://divisare.com/projects/210618-primitivo-gonzalez-luis-asin-juzgados-alcala>
- Url-19:** <https://divisare.com/projects/290386-dominique-coulon-associates-david-romero-uzeda-regional-court-and-industrial-tribunal>
- Url-20:** <https://divisare.com/projects/327473-ate-liers-2-3-4-stephane-aboudaram-we-are-contents-charly-broyez-courthouse-in-beziers>
- Url-21:** https://www.archdaily.com/389505/frederiksberg-courthouse-3xn/51be6a6a-b3fc4b8118000048-frederiksberg-courthouse-3xn-photo?next_project=no
- Url-22:** <https://miesarch.com/work/3731>
- Url-23:** <https://www.amc-archi.com/photos/palais-de-justice-caen-be-baumschlager-eberle,4365/palais-de-justice-caen-be.l>
- Url-24:** <https://legal-planet.org/2018/11/19/netherlands-government-appeals-historic-climate-change-ruling/>
- Url-25:** <https://arquitecturaviva.com/articles/paredes-y-pedrosa-justice-and-archeology>
- Url-26:** https://www.baunetz.de/meldungen/Meldungen-Strafjustizzentrum_in_Nuernberg_von_ZILA_7474100.html
- Url-27:** https://www.archdaily.com/788665/kaan-architectens-winning-design-for-an-amsterdam-courthouse-exudes-openness/574f3a-92e58e8fb4000002-kaan-architectens-winning-design-for-an-amsterdam-courthouse-exudes-openness-image?next_project=no